

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

[૨૦૧૪] ૧૪ એસ.સી.આર. ૧૦૨૯

મેસર્સ હૈદર કન્સલ્ટિંગ (યુ.કે.) લિ.

વિ.

ઓડિશા રાજ્યના રાજ્યપાલ, મુખ્ય ઈજનેર મારફતે

(દિવાની અપીલ નં. ૩૧૪૮/૨૦૧૨)

નવેમ્બર ૨૫, ૨૦૧૪

[એચ. એલ. દત્ત, મુખ્ય ન્યાયમુર્તિશ્રી, એસ. એ. બોબડે અને અભય મનોહર
સપરે, ન્યાયમુર્તિશ્રી.]

મધ્યસ્થતા અને સુલેહ અધિનિયમ, ૧૯૯૬ - કલમ ૩૧(૭) - તેની
વ્યાખ્યા - તેના અંતર્ગત લવાઈ પંચ દ્વારા વ્યાજ આપવું - શું તે વ્યાજ પર
વ્યાજ આપવાનું બને છે - ઠરાવવામાં આવ્યું: કલમ ૩૧(૭) નો એવું અર્થઘટન
કરી શકાય કે એવોર્ડની તારીખ સુધી જે વ્યાજ ચડે છે, તેને એવોર્ડની તારીખથી
એવોર્ડ પછીના વ્યાજની ગણતરી માટે “રકમ” માં સમાવેશ કરી શકાય -
“રકમ” શબ્દનો અર્થ ‘નાણાંની એક રકમ’ એવો થાય છે, જેમાં મૂળધન અને
વ્યાજ બંને અથવા તે બંનેમાંથી કોઈ એકનો સમાવેશ થઈ શકે - તેથી, કલમ
૩૧(૭) ના ઉપખંડ (એ) માં એવી જોગવાઈ છે કે નાણાંની ચુકવણી માટે
એવોર્ડ કરતી વખતે લવાઈ પંચ એવોર્ડ જે રકમ માટે કરવામાં આવે છે તેમાં
વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે અને ઉપખંડ (બી) માં કહેવામાં આવ્યું છે કે એવોર્ડ
દ્વારા આ રીતે ચુકવવા નિર્દેશિત કરાયેલી રકમ એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે
નિશ્ચિત દરે વ્યાજ વહન કરશે - તેના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, એ સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૩૧ ની
પેટા કલમ (૭) ના ઉપખંડ (બી) હેઠળ મધ્યસ્થ એવોર્ડ દ્વારા ચુકવવા નિર્દેશિત
કરાયેલી રકમમાં કાર્યવાહી પ્રતિબંધિત રહે તે અવધિનું વ્યાજ પણ સમાવેશ પામે
છે.

સંદર્ભિત પ્રશ્નનો જવાબ આપતાં, અદાલત

નિર્ણિત : એસ. એ. બોબડે, ન્યાયમુર્તિશ્રી દ્વારા (બહુમતી)

૧.૧ એસ.એલ. અરોરાના કેસમાં કરવામાં આવેલો તે નિષ્કર્ષ કે અરબિટ્રેશન એન્ડ કોન્સિલિયેશન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧(૭) એવું આવશ્યક બનાવતી નથી કે એવોર્ડની તારીખ સુધી ઉપજેલું વ્યાજ, એવોર્ડ પછીના વ્યાજની ગણતરી માટે એવોર્ડની તારીખથી લાગુ પડતી “રકમ” માં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવે, સ્વીકાર્ય થઈ શકતું નથી. આ નિષ્કર્ષ અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) ની સ્પષ્ટ ભાષા સાથે સુસંગત જણાતું નથી. એસ.એલ. અરોરાનો કેસ ખોટી રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે, એટલા અર્થમાં કે તેમાં એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે કે લવાઈ પંચ દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ તથા મૂળ દાવા સંબંધિત એવોર્ડનો ઉદ્દેશ, “એવોર્ડ મુજબ ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ” ઉપર આપવામાં આવેલ પેન્ડેન્ટ લાઈટ વ્યાજને આવરી લેતો નથી અને કરારમાં વ્યાજ ઉપર વ્યાજ અંગે કોઈ જોગવાઈના અભાવે, લવાઈ પંચને વ્યાજ ઉપર વ્યાજ અથવા સંચિત વ્યાજ, એવોર્ડ પહેલાંના સમયગાળા માટે હોય કે એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે, આપવાનો અધિકાર નથી. સંસદને આ વિષય પર કાયદેસર જોગવાઈ કરવાની નિર્વિવાદ સત્તા છે અને તેવા રૂપે જોગવાઈ કરી શકે છે કે લવાઈ પંચ એવોર્ડ મુજબ ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ પર વ્યાજ આપી શકે, એટલે કે મૂલ નિર્ધારિત રકમ તથા વ્યાજને સમાવેશ કરતી રકમ પર, અને સંસદે આ કાર્ય સ્પષ્ટ ભાષામાં કર્યું છે. [ફકરા ૨, ૧૫] [૧૦૭૨-ડી-ઈ; ૧૦૭૮-સી-એફ]

૧.૨ પેટા કલમ (૭) ની કલમ (એ) એ જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં નાણાંની

ચૂકવણી માટે લવાઈ ચુકાદો કરવામાં આવે છે, ત્યાં મધ્યસ્થી પંચ લવાઈ ચુકાદો જે રકમ માટે કરવામાં આવે છે તેમાં વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે છે. સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, આ જોગવાઈ મધ્યસ્થી પંચને નાણાંની ચૂકવણી માટે લવાઈ ચુકાદો કરતી વખતે, દાવાનો હક ઉદ્ભવ્યો તે તારીખથી લઈ લવાઈ ચુકાદો કરવામાં આવે તે તારીખ સુધીના સમગ્ર પૂર્વ-લવાઈ ચુકાદો અવધિ દરમિયાન, નાણાંની સમગ્ર રકમ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ પર અને સમગ્ર અવધિ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ માટે, લવાઈ ચુકાદો જે રકમ માટે કરવામાં આવે છે તેમાં વ્યાજનો સમાવેશ કરવાની સત્તા આપે છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, પેટા કલમ (૭)(એ) એ એવો અર્થ ધારે છે કે ચૂકવવા આદેશિત થયેલી સમગ્ર રકમ અથવા તેના કોઈ ભાગ પર પૂર્વ-લવાઈ ચુકાદો અવધિ માટેના વ્યાજ સહિતનો લવાઈ ચુકાદો પસાર થઈ શકે છે. આપેલ “રકમ” માં મૂળ રકમ તેમજ મધ્યસ્થી પંચને યોગ્ય લાગે તેવું વ્યાજ સમાવી શકાય છે. જો કોઈ વ્યાજ આપવામાં આવ્યું ન હોય, તો “રકમ” માં માત્ર મૂળ રકમનો જ સમાવેશ થાય છે. અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ની કલમ (એ) માં આવેલા મહત્વપૂર્ણ શબ્દો છે “જે રકમ માટે લવાઈ ચુકાદો કરવામાં આવે છે તે રકમ.” સાદા વાંચનથી, આ અભિવ્યક્તિ તે કુલ રકમ અથવા નાણાંની એવી રકમ તરફ સંકેત કરે છે, જેના ચૂકવણી માટે લવાઈ ચુકાદો કરવામાં આવે છે. સંસદે “રકમ” શબ્દ આગળ “મૂળ” જેવી કોઈ મર્યાદાકારી વિશેષતા ઉમેરેલી નથી, અને તેથી “રકમ” શબ્દનો સરળ અર્થ “નાણાંની નિશ્ચિત રકમ” એવો થાય છે. કલમ ૩૧(૭) માં, નાણાંની નિશ્ચિત રકમમાં દાવાનો હક ઊભો થયેલી

તારીખથી લઈ લવાઈ ચુકાદોની તારીખ સુધીનું વ્યાજ પણ સમાવેશ પામી શકે છે. [પરા ૪][૧૦૭૩-બી-એફ]

૧.૩ “રકમ” શબ્દનો અર્થ એકવાર સ્પષ્ટ થઈ જાય, ત્યારબાદ એ જ અર્થ અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) માં આવેલા તે શબ્દને આપવો આવશ્યક બને છે, જ્યાં એમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે આર્બિટ્રલ એવોર્ડ દ્વારા ચૂકવવાનો નિર્દેશ કરાયેલી રકમ એવોર્ડની તારીખથી લઈને ચુકવણીની તારીખ સુધી, અર્થાત્ એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે, “વ્યાજ વહન કરશે”. અન્ય શબ્દોમાં, અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) દ્વારા જે નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે તે એવો છે કે એવોર્ડ દ્વારા ચૂકવવા નિર્દેશિત “રકમ”, તે વ્યાજ સહિત હોય કે વ્યાજ વિના હોય, અન્યથા આદેશ ન કરવામાં આવ્યો હોય તો, એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે દર વર્ષે અઢાર ટકા દરે વ્યાજ વહન કરશે. આ રીતે, અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) પ્રથમ, ખંડ (એ) દ્વારા, એવી જોગવાઈ કરે છે કે લવાઈ પંચ નાણાંની ચુકવણી માટેનો એવોર્ડ કરતી વખતે, જે રકમ માટે એવોર્ડ કરવામાં આવે છે તેમાં વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે છે અને વધુમાં, ખંડ (બી) દ્વારા, એવોર્ડ દ્વારા આવી રીતે ચૂકવવા નિર્દેશિત રકમ એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે નિશ્ચિત દરે વ્યાજ વહન કરશે. આ જોગવાઈ બનાવવાનો હેતુ સ્પષ્ટ છે, નામે કે, એવોર્ડ કરાયેલ રકમની વહેલી ચુકવણીને પ્રોત્સાહિત કરવું અને એવોર્ડના અમલ સાથે સામાન્ય રીતે જોડાતો વિલંબ નિરોત્સાહિત કરવો, એ જ રીતે જેમ

અધિનિયમની કલમ ૩૬ મુજબ તે અદાલતની હુકમનામા સમાન હોય. તેથી, સ્પષ્ટ છે કે અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) હેઠળ આર્બિટ્રલ એવોર્ડ દ્વારા ચૂકવવા નિર્દેશિત રકમમાં, પેન્ડેન્ટ લાઈટ વ્યાજનો સમાવેશ થાય છે. [પરા ૭-૧૦][૧૦૭૪-સી-એચ; ૧૦૭૫-એ]

૧.૪ સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪ અદાલતને એવોર્ડ પર વ્યાજ આપવાનો, અર્થાત્ એવોર્ડ પછીનો વ્યાજ આપવાનો, સમાન અધિકાર પ્રદાન કરે છે. સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪ ઘડતી વખતે સંસદે અદાલતને “નિર્ણિત કરાયેલ મૂળ રકમ પર” વ્યાજ આપવાનો અધિકાર આપ્યો હતો, માત્ર “રકમ” પર નહીં, જેમ કે આર્બિટ્રેશન અધિનિયમમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧(૭) માં વપરાયેલી ભાષા સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪ ની ભાષાથી ભિન્ન છે, જે મહત્વપૂર્ણ છે અને સંસદની મંજૂરા દર્શાવે છે. જ્યારે સંસદ દ્વારા ભિન્ન ભાષાનો ઉપયોગ થાય છે, ત્યારે તે ભિન્ન અસર પેદા કરવા માટે જ કરાયેલ હોય છે. આર્બિટ્રેશન અધિનિયમમાં “રકમ” શબ્દ પહેલાં “મૂળ” શબ્દનો ઉપયોગ કરીને તેને લાયકાતપૂર્વક મર્યાદિત કરવામાં આવ્યો નથી; આવું ઇરાદાપૂર્વક કરવામાં આવ્યું છે. અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) માં સંસદે “રકમ” શબ્દનો ઇરાદાપૂર્વક એવો ઉપયોગ કર્યો છે કે તેનો અર્થ લવાઈ પંચ દ્વારા ચૂકવવા આદેશિત થઈ શકે તેવી રકમોના કુલ એકત્રિત જથ્થા સાથે છે, અને માત્ર વ્યાજ વિનાની “મૂળ” રકમ સાથે નથી. તેથી, સ્પષ્ટ થાય છે કે અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (એ) દ્વારા સંસદની મંજૂરા એવી હતી કે

નાણાંની ચૂકવણી માટેનો એવોર્ડ વ્યાજ સહિતનો હોઈ શકે, અને મૂળ રકમ સાથે વ્યાજ ઉમેરેલી “રકમ” લવાદી પંચ દ્વારા એવોર્ડ પહેલાંના સમયગાળા માટે ચૂકવવા નિર્દેશિત કરી શકાય. ત્યારબાદ, અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) મુજબ, લવાદી પંચ આવી “રકમ” પર એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપી શકે, અને તે તબક્કે રકમ એવી બનશે કે જેમાં વ્યાજ મૂળ રકમમાં વિલીન થયા પછી જે કુલ રકમ બને છે; અને બંને ઘટકોએ પોતાની અલગ ઓળખ ગુમાવી દીધી હોય છે. આ એવો કેસ છે જેમાં પેટા કલમ ૭ ના ખંડ (એ) અને (બી) ની ભાષા એટલી સ્પષ્ટ અને નિર્વિવાદ છે કે કાયદાકીય જોગવાઈની વ્યાખ્યાનો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. [પરિચ્છેદ ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪][૧૦૭૫-એ-એચ; ૧૦૭૬-એ-બી]

સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા એન્ડ અધર્સ વિ. એસ.એલ. અરોરા એન્ડ કંપની ૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.આર. ૨૯૭ : (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. ૬૯૦ – નામંજૂર ઠરાવાયો.

ઉત્તર પ્રદેશ કોઓપરેટિવ ફેડરેશન લિમિટેડ વિ. શ્રી સર્કલ્સ ૨૦૦૯ (૧૪) એસ.સી.આર. ૩૧૦ : (૨૦૦૯) ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૭૪ ; મેકડમોટ ઇન્ટરનેશનલ આઈ.એન.સી. વિ. બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કો. લિ., ૨૦૦૬ (૨) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૦૯ : (૨૦૦૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧૮૧ ; ઓએનજીસી વિ. એમ.સી. કલેલેન્ડ એન્જિનિયર્સ એસ.એ. ૧૯૯૯ (૨) એસ.સી.આર. ૮૩૦ : (૧૯૯૯) ૪ એસ.સી.સી. ૩૨૭ ; સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા વિ. રવિન્દ્ર અને અન્ય ૨૦૦૧ (૪) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૩૨૩ : (૨૦૦૨) ૧ એસ.સી.સી.

૩૬૭ ; ગંગા પ્રસાદ વર્મા (ડૉ.) વિ. બિહાર રાજ્ય ૧૯૯૫ સપ્પ (૧)
એસ.સી.સી. ૧૯૨ ; કેશવજી રવજી એન્ડ કો. વિ. સીઆઈટી, ૧૯૯૦ (૧)
એસ.સી.આર. ૨૪૩ : (૧૯૯૦) ૨ એસ.સી.સી. ૨૩૧ ; પકલા નારાયણ
સ્વામી વિ. એમ્પરર, એ.આઈ.આર. ૧૯૩૯ પી.સી. ૪૭; ટી.એન. રાજ્ય
વિજળી બોર્ડ વિ. સેન્ટ્રલ ઇલેક્ટ્રિસિટી રેગ્યુલેટરી કમિશન ૨૦૦૭ (૫)
એસ.સી.આર. ૪૧૬ : (૨૦૦૭) ૭ એસ.સી.સી. ૬૩૬; એમ્પરર વિ.
બેનોઅરિલાલ શર્મા એ.આઈ.આર. ૧૯૪૫ પી.સી. ૪૮; નાસિરુદ્દીન વિ.
સીતારામ અગ્રવાલ ૨૦૦૩ (૧) એસ.સી.આર. ૬૩૪ : (૨૦૦૩) ૨
એસ.સી.સી. ૫૭૭ – ઉલ્લેખિત.

સસેક્સ પીરિજ [૧૮૪૪] ૧૧ સી એલ એન્ડ એફ. ૮૫; કામિનેટી વિ.
યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ૨૪૨ યુ.એસ. ૪૭૦, ૪૮૫ (૧૯૧૭) – નો ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો.

ઓક્સફોર્ડ શબ્દકોશ; બ્લેક્સ લો શબ્દકોશ; મેક્સવેલ દ્વારા વિધિઓનું
અર્થઘટન – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

અભય મનોહર સપ્રે, ન્યાયમુર્તિશ્રી દ્વારા.

(પૂરક) :

૧.૧ આર્બિટ્રેશન એન્ડ કોન્સીલેશન એક્ટ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧(૭)(એ)
પૂર્વ-એવોર્ડ વ્યાજની મંજૂરી સાથે સંબંધિત છે, જ્યારે અધિનિયમની કલમ

૩૧(૭) ની પેટા કલમ (બી) એવોર્ડપશ્ચાત વ્યાજની મંજૂરી સાથે સંબંધિત છે. પૂર્વ-એવોર્ડ વ્યાજનો હેતુ એ છે કે મધ્યસ્થ કાર્યવાહીઓ અનાવશ્યક વિલંબ વિના પૂર્ણ થાય. કાર્યવાહી જેટલી લાંબી ચાલે, તેટલો વ્યાજ લાગુ પડતો સમયગાળો વધુ થાય. તે જ રીતે, એવોર્ડપશ્ચાત વ્યાજનો હેતુ એ છે કે એવોર્ડનું પાલન કરતાં ઝડપથી ચુકવણી થાય. પૂર્વ-એવોર્ડ વ્યાજ લવાઈ પંચના વિવેકાધીન હોય છે, જ્યારે એવોર્ડમાં નિર્ધારિત રકમ પર એવોર્ડપશ્ચાત વ્યાજ કાયદાનો આદેશાત્મક ઉપબંધ છે – માત્ર એટલો જ ભેદ છે કે વ્યાજનો દર લવાઈ પંચ દ્વારા કેટલો નિર્ધારિત કરવો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો મધ્યસ્થ પંચે પોતાના વિવેકાધીન અધિકારથી એવોર્ડની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધી ચૂકવવાપાત્ર એવોર્ડપશ્ચાત વ્યાજ કોઈ નિશ્ચિત દરે આપ્યું હોય, તો તે જ પ્રબળ રહેશે; અન્યથા પક્ષકારને અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) ની પેટા કલમ (બી) માં નિર્દિષ્ટ કાયદેસર દરે, એટલે કે, ૧૮%, એવોર્ડમાં નિર્ધારિત રકમ પર એવોર્ડપશ્ચાત વ્યાજનો દાવો કરવાનો અધિકાર રહેશે. આમ, વ્યાજની મંજૂરીના સમયગાળા અને તેના અભિપ્રેત હેતુમાં સ્પષ્ટ ભેદ છે. [પરા ૫][૧૦૭૯-ઈ-એચ; ૧૦૮૦-એ]

૧.૨ કલમ ૩૧(૭)(એ) માં “...લવાઈ પંચ ચુકાદો જે રકમ માટે કરવામાં આવે છે તેમાં વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે છે...” એવા શબ્દો વપરાયેલા છે. “રકમમાં સમાવેશ” શબ્દો અત્યંત મહત્વના છે. તેનો અર્થ એવો થાય છે કે ચુકાદા પૂર્વેનું વ્યાજ આપવામાં આવેલી “રકમ” થી સ્વતંત્ર નથી. જો કોઈ કેસમાં, લવાઈ પંચ

ચુકાદો કરતી વેળાએ વ્યાજ આપવા નક્કી કરે, તો વ્યાજનો ઘટક અલગથી આપવામાં આવશે નહીં, પરંતુ તે ચુકાદાનો અભિન્ન ભાગ બની જશે. તેથી, એવો ચુકાદો એવી “રકમ” અંગે કરવામાં આવે છે જેમાં, જો વ્યાજ આપવામાં આવ્યું હોય, તો “રકમ” માં વ્યાજનો ઘટક પણ સમાવેશ પામે છે. તેથી, ચુકાદાના હેતુઓ માટે, વ્યાજ સહિતની “રકમ” અને વ્યાજ વિના “રકમ” વચ્ચે કોઈ ભેદ રહેતો નથી. એકવાર જે રકમ માટે ચુકાદો કરવામાં આવે છે તેમાં વ્યાજનો “સમાવેશ કરવામાં આવે” પછી, મૂળ રકમ અને વ્યાજના ઘટકને અલગ પાડી એકબીજાથી સ્વતંત્ર રીતે જોઈ શકાતાં નથી. ત્યારબાદ વ્યાજનો ઘટક “વ્યાજ” તરીકેનું પોતાનું સ્વરૂપ ગુમાવે છે અને જે રકમ માટે ચુકાદો કરવામાં આવે છે તે “રકમ” નું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે. [ફકરા ૬, ૭][૧૦૮૦-બી-ઈ]

૧.૩ એવી સ્થિતિ ઊભી થઈ શકે છે કે જેમાં લવાઈ પંચ મુખ્ય દાવા બાબતે કોઈ રકમ જાળવે નહીં, પરંતુ માત્ર “વ્યાજ” જ જાળવે. ત્યારબાદ વ્યાજનું આપું જાળવણી-નિર્ણય પોતે જ અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(એ) હેઠળ જે માટે જાળવણી આપવામાં આવે છે તેવી “રકમ” બની જાય છે. તેથી, જાળવણી-પૂર્વ તબક્કામાં, વિધાનરચના જાળવેલ રકમ અને તેમાં રહેલ વ્યાજના ઘટક વચ્ચે કોઈ ભેદ રાખવા ઇચ્છતી નથી. તેથી, અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(એ) હેઠળ જાળવવામાં આવેલી રકમ, તે વ્યાજ સાથે હોય કે વ્યાજ વિના હોય, તે એવી “રકમ” બને છે જેના માટે જાળવણી કરવામાં આવે છે. [ફકરો ૮, ૯][૧૦૮૦-ઈ-જી]

૧.૪ એવોર્ડ પછીના વ્યાજ બાબતે, અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(બી) માં “લવાઈ ચુકાદો દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ...” એવા શબ્દો વપરાયેલા છે. ઉપખંડ (બી) માં “લવાઈ ચુકાદો” એવા શબ્દો વપરાયેલા છે, “પંચાધિકરણ” એવા નથી. લવાઈ ચુકાદો “રકમ” સંબંધે કરવામાં આવે છે, જેમાં વ્યાજનો પણ સમાવેશ થાય છે. તેથી, અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(બી) હેઠળ જે લાગુ પડે છે તે “લવાઈ ચુકાદો દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ” છે, અન્ય કોઈ રકમ નહીં અને તે તો “વ્યાજ” નામે કે તેના આધારે તો વધુ ઓછું પણ નહીં. આવી પરિસ્થિતિમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(બી) હેઠળ જે મંજૂર કરવામાં આવે છે તે “વ્યાજ પર વ્યાજ” છે. ઉપખંડ (બી) હેઠળ વ્યાજ, લવાઈ ચુકાદો દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત “રકમ” પર આપવામાં આવે છે, જેમાં “રકમ” એ ઉપખંડ (એ) હેઠળ જે નિર્ધારિત થાય છે તેનાથી વધુ કંઈ નથી. તેથી, અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે “વ્યાજ પર વ્યાજ આપવાનો” એવો પ્રશ્ન ઉદ્ભવતો નથી અને તેથી, વ્યાજ આપવા અંગે કરારમાં જોગવાઈ ન હોવા છતાં પણ પંચાધિકરણ વ્યાજ આપવાની સત્તાથી પૂર્ણપણે સશક્ત છે. અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) નું ઉપરોક્ત અર્થઘટન અર્થઘટનના ત્રણ સુવર્ણ નિયમો પર આધારિત છે. [પરા ૧૦, ૧૧, ૧૨][૧૦૮૦-એચ; ૧૦૮૧-એ-ઈ]

એચ.એલ. દત્ત, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા. (અલ્પમતી)

૧.૧ એસ.એલ. અરોરા કેસમાં કોઈ ખામી નથી, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો મધ્યસ્થ ચુકાદામાં ચુકાદાની તારીખથી ચૂકવણીની તારીખ સુધીના વ્યાજ અંગે મૌન રાખવામાં આવ્યું હોય, તો જેના પક્ષે મધ્યસ્થ ચુકાદો કરવામાં આવ્યો હોય તે વ્યક્તિને આપવામાં આવેલી મૂળ રકમ પર ચુકાદાની તારીખથી ચૂકવણીની તારીખ સુધી દર વર્ષે ૧૮% વ્યાજ મેળવવાનો અધિકાર રહેશે. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ની કલમ ૩૧(૭) ના અર્થઘટન અંગે, ખાસ કરીને ‘વ્યાજ પર વ્યાજ’ આપવાના મુદ્દે, એસ.એલ. અરોરા કેસનો નિર્ણય ચુક્તિસંગત અને સંપૂર્ણપણે નિશ્ચિતકારક છે; તેથી, વર્તમાન સંદર્ભ આવશ્યક નથી. [પેરા ૬૧, ૨૯, ૩૦][૧૦૭૧-સી-ડી; ૧૦૫૬-એ-એફ]

સ્ટેટ ઑફ હરિયાણા એન્ડ અદર્સ વિ. એસ.એલ. અરોરા એન્ડ કંપની ૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.આર. ૨૯૭ : (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. ૬૯૦ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

ઉત્તર પ્રદેશ કોઓપરેટિવ ફેડરેશન લિમિટેડ વિ. શ્રી સર્કલ્સ ૨૦૦૯ (૧૪) એસ.સી.આર. ૩૧૦ : (૨૦૦૯) ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૭૪ – પેર ઇન્ક્યુરિયમ.

મેકડમોટ ઇન્ટરનેશનલ આઈએનસી વિ. બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કો. લિ. અને અન્ય ૨૦૦૬ (૨) સપ્લ. એસસીઆર ૪૦૯ : (૨૦૦૬) ૧૧ એસસીસી ૧૮૧ ; ઓએનજીસી વિ. એમ.સી. ક્લેલેન્ડ એન્જિનિયર્સ એસ.એ. ૧૯૯૯ (૨) એસસીઆર ૮૩૦ : (૧૯૯૯) ૪ એસસીસી ૩૨૭ – લાગુ પડતું ન હોવાનું

ધારણ કરવામાં આવ્યું.

૧.૨ અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (એ) હેઠળ, તે પ્રથમ તબક્કામાં, એટલે કે વાદકારણ ઊભો થયેલી તારીખથી લઈને લવાઈ ચુકાદાની તારીખ સુધી, વ્યાજ લાદવાની લવાઈકર્તાની સત્તા સંબંધિત છે. ઉક્ત ખંડની શરૂઆત “પક્ષકારો વચ્ચે અન્યથા સંમતિ થયેલ ન હોય તો” એવા શબ્દોથી થાય છે, તેથી પેટા કલમના પ્રારંભે જ વિધાનમંડળે ઉક્ત પેટા કલમના અમલ પર મર્યાદા નિર્ધારિત કરી છે. જો લવાઈ સંબંધિત પક્ષકારો વચ્ચે, વાદકારણ ઊભો થયેલી તારીખથી લઈને ચુકાદો કરવામાં આવેલી તારીખ સુધી વ્યાજની ચુકવણી બાબતે કોઈ કરાર હોય, તો ઉક્ત કરારની શરતો અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) ના ખંડ (એ) કરતાં પ્રબળ રહેશે. [પરિચ્છેદ ૩૩]
[૧૦૫૭-જી-એચ; ૧૦૫૮-એ-બી]

એન.એસ. નાયક એન્ડ સન્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગોવા (૨૦૦૩) ૬ એસ.સી.સી. ૫૬ – નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૧.૩ મધ્યસ્થી પંચને માત્ર વ્યાજ લાદવાની જ નહીં, પરંતુ વાદકારણ ઊભું થયેલી તારીખથી લઈ એવોર્ડની તારીખ સુધી કયા દરે વ્યાજ લાદી શકાય તે નક્કી કરવાની વિવેકાધીન સત્તા પણ અપાઈ છે. તેમ છતાં, આવી વિવેકાધીન સત્તા અંકુશરહિત નથી અને પંચની માત્ર મનસ્વી ઈચ્છા તથા કલ્પનાઓના

આધારે તેનો ઉપયોગ કરી શકાય તેમ નથી. [પરા ૩૬][૧૦૫૯-ડી-જી]

વૈધાનિક અર્થઘટનના સિદ્ધાંતો, જસ્ટિસ જી.પી. સિંહ, તેરમી આવૃત્તિ, ૨૦૧૨, પૃષ્ઠ ૪૮૨ – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૧.૪ “રકમ” શબ્દનો તેના સ્વાભાવિક અર્થમાં અને તેના સર્વાધિક પ્રચલિત પ્રયોગ મુજબ અર્થ નાણાં થાય છે. “નાણાં” શબ્દનો ઉપયોગ પણ અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) માં કરવામાં આવ્યો છે. તેથી, ઉક્ત જોગવાઈમાં “રકમ” અને “નાણાં” શબ્દોનો વિધાનમંડળ દ્વારા પરસ્પર વિનિમેયરૂપે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. ઉક્ત ખંડમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે જે “રકમ” માટે લવાઈ પંચનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હોય તેના પર વ્યાજ અપાઈ શકે, અથવા તેને એ રીતે પણ વાંચી શકાય કે જે “નાણાં” માટે લવાઈ પંચનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હોય તેના પર વ્યાજ અપાઈ શકે. જે “નાણાં” માટે નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હોય તે અનિવાર્ય રીતે પક્ષકારોના દાવાઓના આધારે લવાઈ પંચ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલા અને નિર્ણય હેઠળ ચૂકવવાના નાણાંને સૂચવે છે. અન્ય શબ્દોમાં, તે માત્ર આ રીતે મંજૂર કરાયેલ મૂળ રકમને જ સૂચવે છે. [પરિચ્છેદ ૪૦][૧૦૬૧-ઈ-એચ]

દર્શન સિંહ બલવંત સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, ૧૯૫૩ એસ.સી.આર. ૩૧૯ – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

વેબસ્ટરનું થર્ડ ન્યૂ ઇન્ટરનેશનલ ડિક્શનરી, ખંડ ૩; બ્લેક્સ લો

ડિક્શનરી, સેવનથ એડિશન, ૧૯૯૯; પી. રમાનાથ અચ્ચરનું એડવાન્સ લો લેક્સિકન, થર્ડ એડિશન; કોર્પસ જ્યુરિસ સેકન્ડમ, ખંડ ૮૩ – નો સંદર્ભ લેવાયો.

૧.૫ “વ્યાજ” શબ્દ તે જેના પર તે લાદવામાં આવે છે તે મૂળ રકમથી ભિન્ન હોવાનું જણાય છે. વધુમાં, વ્યાજ લાદવાનું હેતુ ઉપરોક્ત મૂળ રકમ રોકી રાખવા બદલ વળતર પૂરું પાડવાનું હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે અથવા, અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)ના ખંડ (એ) ના પ્રકરણમાં, દાવા અનુસાર અપાતી અને લવાદ મંડળ દ્વારા નિર્ધારિત રકમ, હકઉદ્ભવનું કારણ ઊભું થયું તે તારીખથી લઈને એવો એવોર્ડએવોર્ડ આપવામાં આવ્યો તે તારીખ સુધી રોકી રાખવા બદલ વળતર પૂરું પાડવાનું હોવાનું જણાવાયું છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, લવાદી કાર્યવાહી પર શાસન કરનાર સંબંધિત કરાર હેઠળ જે રકમનો હક યોગ્ય રીતે ઉપરોક્ત પક્ષને છે, તે રકમ અન્ય પક્ષ દ્વારા તે પક્ષને ન આપવાને કારણે થયેલા ઈનકાર માટે વળતર આપવા વ્યાજ લાદવામાં આવે છે. [પરા ૪૮][૧૦૬૫-ડી-એફ]

ભાઈ જસ્પાલ સિંહ વિ. સીસીટી ૨૦૧૦ (૧૪) એસસીઆર ૪૧ : (૨૦૧૧) ૧ એસસીસી ૩૯ – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

વેસ્ટમિન્સ્ટર બેંક લિમિટેડ વિ. રિચેસ [૧૯૪૭] એ.સી. ૩૯૦; નિકોલસ પાઈક વિ. હર મેજેસ્ટીની આવક અને સીમાશુલ્ક માટેના કમિશનરો

[૨૦૧૩] યુકેઉટી ૦૨૨૫ (ટીસીસી) – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

વ્હાર્ટનનું લૉ લેક્સિકોન, ચૌદમી આવૃત્તિ; બ્લેક્સ લૉ ડિક્શનરી, સાતમી આવૃત્તિ ૧૯૯૯; વેબસ્ટરનું થર્ડ ન્યૂ ઇન્ટરનેશનલ ડિક્શનરી, ખંડ ૩; કોર્પસ જ્યુરિસ સેકન્ડમ, ખંડ ૪૭; સ્ટ્રાઉડ્સ જ્યુડિશિયલ ડિક્શનરી, સાતમી આવૃત્તિ ૨૦૦૮, ખંડ ૨ – નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૧.૬ કલમ (બી) એવોર્ડની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધીના સમયગાળા માટે લાગુ પડે છે. ઉક્ત કલમમાં “જો એવોર્ડમાં અન્યથા નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો ન હોય” એવો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે, જેનો અર્થ એવો થાય છે કે જો લવાદી પંચ તેના એવોર્ડમાં, અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) દ્વારા કલ્પિત આ બીજા તબક્કામાં વ્યાજ લાદવા અંગે જોગવાઈ કરે, તો કલમ (બી) અપ્રસ્તુત બની જાય. ઉક્ત એવોર્ડ દ્વારા લવાદી પંચને એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે એવું વ્યાજ લાદવાની સત્તા છે, જે કલમ (બી) હેઠળ નિર્ધારિત દર કરતાં વધુ અથવા ઓછું હોઈ શકે. ભલે એવોર્ડમાં એવું દર્શાવાયું હોય કે એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે કોઈ વ્યાજ લાદવામાં નહીં આવે, તો પણ કલમ (બી) નો આશરો લેવાઈ શકતો નથી. [પરિચ્છેદ ૪૯][૧૦૬૫-જી-એચ; ૧૦૬૬-એ-બી]

૧.૭ જો મધ્યસ્થીય એવોર્ડમાં એ પ્રશ્ન અંગે મૌન રાખવામાં આવ્યું હોય કે એવોર્ડ પછીનું કોઈ વ્યાજ ચુકવવાનું રહેશે કે નહીં, તો માત્ર તેવી જ પરિસ્થિતિમાં કલમ

(બી) લાગુ કરી શકાય. ઉક્ત પરિસ્થિતિમાં, કાનૂન મુજબ એ ફરજિયાત રહેશે કે એવોર્ડ પર એવોર્ડની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધી પ્રતિ વર્ષ ૧૮% ના દરે વ્યાજ લાગુ પડશે. આપેલ કલમમાં “શેલ” શબ્દ વપરાયો છે, તેથી, જો લાગુ પડે, તો કલમ (બી) મુજબ વ્યાજ લાદવું ફરજિયાત રહેશે. ધારા ૩૧(૭) ની કલમ (બી) માં આગળ એમ પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉક્ત જોગવાઈ હેઠળ કલ્પાયેલ વ્યાજ, મધ્યસ્થીય એવોર્ડ દ્વારા ચુકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવેલી રકમ પર લાગુ પડશે. [પરિચ્છેદ ૫૦, ૫૨][૧૦૬૬-સી-ડી; ૧૦૬૭-એ]

એચ.પી. હાઉસિંગ એન્ડ અર્બન ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિ. રણજીત સિંહ રાણા ૨૦૧૨ (૨) એસ.સી.આર. ૪૨૭ : (૨૦૧૨) ૪ એસ.સી.સી. ૫૦૫ – નો સંદર્ભ લેવાયો.

૧.૮ અર્થઘટનનો આ એક સુસ્થાપિત નિયમ છે કે એક જ અધિનિયમની એક જ કલમમાં આવેલ તે જ શબ્દને સમાન અર્થ આપવો જોઈએ, જો વિરુદ્ધ સૂચવતું કંઈ હોય નહીં તો. અર્થઘટનના આ નિયમનો એકમાત્ર અપવાદ, જેના દ્વારા ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતનું ખંડન થઈ શકે, તે એ છે કે જે સંદર્ભમાં શબ્દો વપરાયા છે તે સંદર્ભનો આશરો લેવામાં આવે. જો સંદર્ભ તેવી માંગણી કરતો હોય, તો શબ્દને ભિન્ન અર્થમાં સમજવામાં આવી શકે. ખંડ (એ) અને ખંડ (બી) એકબીજાથી ભિન્ન જણાતા નથી. “રકમ” શબ્દ બંને ખંડોમાં લવાઈ ચુકાદા અનુસાર શું ચૂકવવાનું છે તે સંદર્ભમાં વપરાયો છે. [પરા ૫૫][૧૦૬૮-ઈ-જી]

૧.૮ અધિનિયમના હેતુઓ માટે, મૂળ રકમમાં વ્યાજનો સમાવેશ માત્ર ત્યારે જ થઈ શકે જ્યારે ઉક્ત એકત્રિત રકમ તે પક્ષકારને ચૂકવવામાં આવે જેના પક્ષે મધ્યસ્થતા પંચનો એવોર્ડએવોર્ડ પસાર થયો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જે પક્ષકારને તે મેળવવાનો હક છે તેના ભૌતિક અને વાસ્તવિક કબજામાં એકવાર વ્યાજની રકમ આવી જાય, ત્યારે જ એવું કહી શકાય કે વ્યાજની રકમ મૂડી રકમ સાથે વિલીન થઈ ગઈ છે. તેથી, અપીલકર્તાઓને મૂડી રકમ અને વાદલંબિત અવધિ દરમિયાનના વ્યાજની એકત્રિત રકમ પર ચુકાદા પછીનું વ્યાજનો દાવો કરવાનો હક પ્રાપ્ત થતો નથી, કારણ કે ઉક્ત એકત્રિત રકમ અપીલકર્તાઓના વાસ્તવિક ભૌતિક કબજામાં નહોતી. વધુમાં, કલમ ૩૧(૭) માં ન તો વ્યાજના ચક્રવૃદ્ધિકરણનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, ન તો વ્યાજ પર વ્યાજ આપવાનો. તેથી, ખંડ (બી) અને (એ) માં આવેલ “રકમ” શબ્દનો અર્થ મધ્યસ્થતા પંચ દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલ નાણાં એવો થશે. આ નાણાં ખંડ (એ) હેઠળ મધ્યસ્થતા પંચ દ્વારા અપાયેલા વ્યાજથી અલગ રહેશે. તેથી, ખંડ (બી) હેઠળનું વ્યાજ મધ્યસ્થતા પંચ દ્વારા પક્ષકારોના દાવાઓના આધારે અપાયેલી નાણાકીય રકમ પર લાગુ થશે, અને ઉક્ત નાણાકીય રકમમાં હકઉદ્ભવની તારીખથી લઈને એવોર્ડએવોર્ડની તારીખ સુધીના ગાળામાં લાદવામાં આવેલ કોઈપણ વ્યાજનું વિલીનીકરણ થઈ શકતું નથી. [પરા ૫૯, ૬૦][૧૦૭૦-ઈ-એચ; ૧૦૭૧-એ-સી]

સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા વિ. સ્પીન્ડ્ર અને અન્ય, ૨૦૦૧ (૪) સપ્લ.

એસ.સી.આર. ૩૨૩ : (૨૦૦૨) ૧ એસ.સી.સી. ૩૬૭; સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિ. સિન્થેટિક્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ. (૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૧૩૯ ; ફ્યુર્સ્ટ ડે લોસન લિ. વિ. જિંદલ એક્સપોર્ટ્સ લિ. ૨૦૦૧ (૩) એસ.સી.આર. ૪૭૯ : (૨૦૦૧) ૬ એસ.સી.સી. ૩૫૬ ; સૈયદ અહમદ એન્ડ કો. વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. એન્ડ અન્ય. ૨૦૦૯ (૧૦) એસ.સી.આર. ૮૪૧ : (૨૦૦૯) ૧૨ એસ.સી.સી. ૨૬ ; શ્રી કામાચી અમ્મન કન્સ્ટ્રક્શન્સ વિ. ધ ડિવિઝનલ રેલવે મેનેજર (વર્ક્સ), પાલઘાટ અને અન્ય. ૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૪૮૭ : (૨૦૧૦) ૮ એસ.સી.સી. ૭૬૭ ; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. ટાટા કેમિકલ્સ લિ., ૨૦૧૪ (૩) એસ.સી.આર. ૨૯૮ : (૨૦૧૪) ૬ એસ.સી.સી. ૩૩૫ – ઉલ્લેખિત.

પાર્કસાઈડ લીઝિંગ લિ. વિ. સ્મિથ (કર નિરીક્ષક) [૧૯૮૫] ૧ ડબલ્યુ.એલ.આર. ૩૧૦ ; ડી એન્ડ સી બિલ્ડર્સ લિ. વિ. રીસ [૧૯૬૬] ૨ ક્યૂ.બી. ૬૧૭ – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

ચુકાદાકીય કાયદાનો સંદર્ભ

ન્યાયમૂર્તિ એસ.એ. બોબડેના ચુકાદામાં

૨૦૦૯ (૧૪) એસ.સી.આર. ૩૧૦ નો પરિછેદ ૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૦૬ (૨) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૦૯ નો પરિછેદ ૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

૧૯૯૯ (૨) એસ.સી.આર. ૮૩૦ નો પરા ૧ માં સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો

૨૦૦૧ (૪) સપ્લે. એસ.સી.આર. ૩૨૩ નો ઉલ્લેખ પેરા ૧ માં કરવામાં આવ્યો

૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.આર. ૨૯૭ ૨૬ કરવામાં આવ્યો પરિચ્છેદ ૨, ૧૫

૧૯૯૫ સપ્લિ. (૧) એસ.સી.સી. ૧૯૨ નો પરિચ્છેદ ૧૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

૧૯૯૦ (૧) એસ.સી.આર. ૨૪૩ નો પરિચ્છેદ ૧૪ માં સંદર્ભ લેવાયો

એ.આઈ.આર. ૧૯૩૯ પી.સી. ૪૭નો ઉલ્લેખ અનુચ્છેદ ૧૪ માં કરવામાં આવ્યો છે।

૨૦૦૭ (૫) એસ.સી.આર. ૪૧૬ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૧૪ માં કરવામાં આવ્યો છે

એ.આઈ.આર. ૧૯૪૫ પી.સી. ૪૮ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૧૪ માં કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૦૩ (૧) એસ.સી.આર. ૬૩૪ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૧૪ માં કરવામાં આવ્યો

એચ.એલ. દત્ત, સી.જે.આઈ.ના ચુકાદામાં

૨૦૦૧ (૪) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૩૨૩ નો પરા ૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.આર. ૨૯૭ પર પરિચ્છેદ ૨૦, ૨૯, ૬૧ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૬ (૨) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૪૦૯ અનુપયોગી હોવાનું ઠરાવાયું પરા ૨૦

૨૦૦૯ (૧૪) એસ.સી.આર. ૩૧૦, અવગણનાવશ નિર્ણય, પરિચ્છેદ ૨૧

૧૯૯૯ (૨) એસ.સી.આર. ૮૩૦ લાગુ પડતો નથી એવું ધારણ કરવામાં આવ્યું
પરા ૨૬

(૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૧૩૯ નો પરા ૧૩ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

૨૦૦૧ (૩) એસ.સી.આર. ૪૭૯ નો ઉલ્લેખ પરા ૧૪ માં કરવામાં આવ્યો

૨૦૦૯ (૧૦) એસ.સી.આર. ૮૪૧ નો પરિચ્છેદ ૨૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૪૮૭ નો પરા ૨૫ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

૨૦૦૩ (૧) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૬૯ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૩૪ માં કરવામાં
આવ્યો છે

૧૯૫૩ એસસીઆર ૩૧૯ નો પરિચ્છેદ ૩૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૧૦ (૧૪) એસ.સી.આર. ૪૧૦ નો પરિચ્છેદ ૪૯માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૧૨ (૨) એસ.સી.આર. ૪૨૭ નો પરા ૫૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

૨૦૧૪ (૩) એસસીઆર ૨૯૮ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૫૭ માં કરવામાં આવ્યો છે

દિવાની અપીલી અધિકારક્ષેત્ર : દિવાની અપીલ નં.(ઓ). ૩૧૪૮ સન ૨૦૧૨.

કટક સ્થિત ઓરિસ્સા વડી અદાલત દ્વારા ડબલ્યુ.પી. (સી) નં. ૫૩૦૨ ઓફ
૨૦૦૯ માં તા. ૨૮-૦૭-૨૦૧૦ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

સાથે

દિવાની અપીલ નં. ૩૧૪૭, ૩૧૪૮ ના ૨૦૧૨ અને ૧૩૯૦ ના ૨૦૧૩,
એસએલપી (સી) નં. ૧૯૮૯૫, ૨૦૨૮૨ ના ૨૦૦૮, ૨૧૮૯૬ ના ૨૦૧૦
અને ૧૮૬૧૪ ના ૨૦૧૨.

કે.કે. વેણુગોપાલ, સી.યુ. સિંહ, નિધેશ ગુપ્તા, અજય કપૂર, વરિષ્ઠ
વકીલો, મનુ નાયર, સુશ્રી સન્જય એન. પુરોહિત, માલક ભટ્ટ (એમ/એસ સુરેશ
એ. શ્રોફ એન્ડ કંપની માટે), કમલ મોહન ગુપ્તા, તરુણ ગુપ્તા, અનુરાગ પાંડે,
રાઘવ અવસ્થી, સિદ્ધાર્થ એન. (એમ/એસ કરંજયવાલા એન્ડ કંપની માટે),
હાજર રહેલા પક્ષકારો માટેના વકીલો.

એલ. નાગેશ્વર રાવ, એએસજી, શ્રીમતી કીર્તિ રેણુ મિશ્રા, શિવરાજ
ગાંવકર, એ. તેવારી, સુશ્રી એલિઝા બાર (શ્રી પાલ સિંહ માટે), અશોક માથુર,
હાજર રહેલ પક્ષકારો તરફથી વકીલો.

અદાલતનો ચુકાદો નીચે મુજબ આપવામાં આવ્યો હતો દ્વારા

એચ.એલ. દત્ત, ન્યાયમુર્તિશ્રી.

૧. ૧૩/૦૩/૨૦૧૨ના સંદર્ભ આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, આ દીવાની અપીલ
તથા તેની સાથે સંકળાયેલ બાબતો વિચારણા અને નિર્ણય માટે આ અદાલતની
ત્રણ-ન્યાયમુર્તિશ્રીની પીઠ સમક્ષ મુકવામાં આવી છે. આ અદાલત સમક્ષનો
પ્રશ્ન એ છે કે, સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા એન્ડ અર્ધર્સ વિ. એસ.એલ. અરોરા એન્ડ

કંપની., (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. ૬૯૦ માં આ અદાલતે આપેલ નિર્ણય, જેમાં એવો નિર્ધાર કરવામાં આવ્યો છે કે એવોર્ડની તારીખથી વ્યાજ પર વ્યાજ આપવાનો આદેશ આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિએશન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ (સંક્ષેપમાં, "અધિનિયમ, ૧૯૯૬") ની કલમ ૩૧ની પેટા કલમ (૭) હેઠળ માન્ય નથી, તે આ અદાલતના અગાઉના નિર્ણયોને અનુરૂપ છે કે નહીં. આ અદાલતની બે-ન્યાયમુર્તિશ્રીની પીઠે, ઉક્ત સંદર્ભ આદેશ દ્વારા, એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો છે કે વર્તમાન અપીલ તથા તેની સાથે સંકળાયેલ બાબતોની સુનાવણી આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયમુર્તિશ્રીની પીઠ દ્વારા થવી જરૂરી છે.

૨. તા. ૧૩/૦૩/૨૦૧૨ ના સંદર્ભ આદેશ દ્વારા એવું નોંધાયું છે કે તેમાંના અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે એસ.એલ. અરોરા પ્રકરણ (ઉપરોક્ત) માં આપેલ નિર્ણયની યોગ્યતા અંગે મેકડર્મોટ ઇન્ટરનેશનલ આઈએનસી વિ./ બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કો. લિ. અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧૮૧; ઉત્તર પ્રદેશ કો-ઓપરેટિવ ફેડરેશન લિમિટેડ વિ./ શ્રી સર્કલ્સ, (૨૦૦૯) ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૭૪; ઓઈલ એન્ડ નેચરલ ગેસ કમિશન વિ./ એમ.સી. કલેલેન્ડ એન્જિનિયર્સ એસ.એ., (૧૯૯૯) ૪ એસ.સી.સી. ૩૨૭; અને સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા વિ./ રવિન્દ્રા અને અન્ય, (૨૦૦૨) ૧ એસ.સી.સી. ૩૬૭, ના પ્રકાશમાં સંશય વ્યક્ત કર્યો હતો. તેમાં, અપીલકર્તાઓએ એવી દલીલ કરી હતી કે ઉપરોક્ત પ્રકરણોમાં આ અદાલતના નિર્ણય મુજબ, એવોર્ડની તારીખ

સુધી મૂળ રકમ પર આપવામાં આવેલ વ્યાજ, અધિનિયમ, ૧૯૯૬ હેઠળ ભાવિ વ્યાજ આપવાના હેતુ માટે મૂળ રકમ બની જાય છે. અપીલકર્તાઓએ એવો પણ દાવો કર્યો હતો કે એસ.એલ. અરોરા પ્રકરણ (ઉપરોક્ત) માં થયેલ નિર્ણયે અજાણતાં અને ભૂલથી એવું માન્યું હતું કે ઉપરોક્ત પ્રકરણો તેમાં લાગુ પડતા નથી. કારણ કે એસ.એલ. અરોરા પ્રકરણ (ઉપરોક્ત) માં થયેલ નિર્ણયે ઉપર જણાવેલ સિદ્ધાંતનો ઇનકાર કર્યો હતો, અપીલકર્તાઓએ દલીલ કરી હતી કે ઉક્ત પ્રકરણને આ અદાલતની વિશાળ ખંડપીઠ દ્વારા પુનર્વિચારવાની આવશ્યકતા છે.

હકીકતો :

દીવાની અપીલ નં. ૩૧૪૮/૨૦૧૨

૩. હાલની દીવાની અપીલ આ અદાલતની બે-ન્યાયમુર્તિશ્રીની ખંડપીઠ સમક્ષ, કટક ખાતે આવેલી ઓડિશાની વડી અદાલતે રિટ એપ્લિકેશન (દીવાની) નં. ૫૩૦૨/૨૦૦૯ માં તા. ૨૮/૦૭/૨૦૧૦ના રોજ આપેલા ચુકાદા અને અંતિમ આદેશ વિરુદ્ધ આવી હતી. ઉક્ત રિટ એપ્લિકેશન, ખુરદા જિલ્લાના ન્યાયાધીશે અમલ અરજી નં. ૧૭/૨૦૦૬ માં તા. ૧૯/૦૨/૨૦૦૯ અને ૨૬/૦૩/૨૦૦૯ના રોજ આપેલા આદેશોને પડકારતી દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેના દ્વારા વિદ્વાન જિલ્લાના ન્યાયાધીશે અહિંના અપીલકર્તાના હિતમાં જમીનો આદેશ કર્યો હતો. અમલ અરજીમાં દાવો રૂપિયા ૮,૯૨,૧૫,૯૯૩/-ની ચુકવણી માટે હતો. ઉક્ત દાવામાં, લવાદી ચુકાદાથી મંજૂર કરાયેલ મૂળ રકમના

એકંદર પર, ચુકાદા પછીનું વ્યાજ તેમજ તે પર વાદપ્રલંબિત અવધિનું વ્યાજ પણ સમાવેશ પામતું હતું. તા. ૨૬/૦૪./૨૦૦૦ના લવાદી ચુકાદાના બળે, જેને ઓડિશાની વડી અદાલતની ખંડપીઠે તેના તા. ૨૮/૦૬/૨૦૦૬ના આદેશથી યથાવત્ રાખ્યો હતો, અહિંના અપીલકર્તાના હિતમાં રૂપિયા ૨,૩૦,૫૯,૮૦૨/-ની મૂળ રકમ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. ઓડિશાની વડી અદાલતનો તા. ૨૮/૦૭/૨૦૧૦નો ઉક્ત આક્ષેપિત ચુકાદો, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, આ અદાલતના એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણય પર આધારિત હતો અને વિદ્વાન જિલ્લાના ન્યાયાધીશે આપેલા તે આદેશોને રદ કર્યા હતા, જેના દ્વારા અપીલકર્તાના હિતમાં રૂપિયા ૮,૯૨,૧૫,૯૯૩/- મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. વડી અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયમુર્તિશ્રીએ, આક્ષેપિત ચુકાદા દ્વારા, અમલ અદાલતને એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) માં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખી, ચુકાદા હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર કુલ રકમની પુનઃગણતરી કરવા દિશાનિર્દેશ આપ્યો.

જ. ૧૩/૦૩/૨૦૧૨ના સંદર્ભ આદેશ મુજબ, અપીલકર્તાઓએ એવી દલીલ કરી હતી કે એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) એક અજાણતાં થયેલી ભૂલભરેલી ધારણાના આધારે આધારિત હતો કે મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) અને થ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) એ એવું ઠરાવતાં પેર ઇન્ડ્યુરિયમ હતા કે મૂળ રકમ પર, ચુકાદા-નિર્ણયની તારીખ સુધી આપવામાં આવેલ વ્યાજ મૂળ રકમનો ભાગ બની જાય છે અને તેથી તેના ઉપર ભાવિ વ્યાજ આપવું, વ્યાજ પર વ્યાજ

આપવાના સમાન ગણાતું નથી. એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) એ ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતના વિરુદ્ધ ઠરાવ્યું હતું. પોતાની આ દલીલને સમર્થન આપવા માટે, અપીલકર્તાઓએ ઓએનજીસી કેસ (ઉપરોક્ત) અને સેન્ટ્રલ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત) નો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો.

મુદ્દાઓ :

પ. આ અદાલતના વિચારણા માટે ઊભા થતા મુદ્દાઓ, પ્રથમ તો, શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) અને મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) ના પ્રકાશમાં, એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતે આપેલા નિર્ણયમાં કોઈ ખામી અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ; અને દ્વિતીય તો, અધિનિયમ, ૧૯૮૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) નું એવું અર્થઘટન થઈ શકે કે નહિ કે જેમાં મધ્યવર્તી અવધિનું વ્યાજ, ચુકાદાપંચના એવોર્ડ મુજબ ચૂકવવાપાત્ર રકમમાં, એવોર્ડપશ્ચાત વ્યાજ મંજૂર કરવાના હેતુસર, સમાવેશ પામે.

રજૂઆતો :

૬. અત્રે અપીલકર્તાઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કે.કે. વેણુગોપાલ પ્રારંભમાં રજૂ કરશે કે એસ.એલ. અરોરા કેસમાં (ઉપરોક્ત) આપવામાં આવેલ નિર્ણય આ અદાલતના પૂર્વવર્તી નિર્ણયો, એટલે કે શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત), મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત), ઓએનજીસી કેસ (ઉપરોક્ત)

અને સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત), અવગણીને આપવામાં આવેલ હોવાથી ખોટો હતો. ઉપરોક્ત અનુવર્તી કેસોના પ્રકાશમાં એવો તર્ક રજૂ કરવામાં આવે છે કે એસ.એલ. અરોરા કેસે (ઉપરોક્ત) ખોટી રીતે એવો નિષ્કર્ષ આપ્યો હતો કે અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) હેઠળ પરિકલ્પિત વ્યાજ માત્ર લવાઈ પંચ દ્વારા મંજૂર કરાયેલ મૂળ રકમ પર જ લાગુ પડશે. શ્રી કે.કે. વેણુગોપાલ ઉપરોક્ત દલીલના સમર્થનમાં ભારતના કાયદા આયોગના રજકમા અહેવાલ, શીર્ષક 'આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિએશન એક્ટ, ૧૯૯૬ માં સુધારાઓ', નો પણ ઉલ્લેખ કરશે.

૭. શ્રી કે.કે. વેણુગોપાલની રજૂઆતોનું નીચે મુજબ સંક્ષેપમાં નિરૂપણ કરી શકાય: પ્રથમ, કે અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (એ) હેઠળ લવાઈ ચુકાદો રકમ માટેનો છે અને જેના માટે લવાઈ ચુકાદો આપવામાં આવે છે તેવી રકમમાં દાવાના કારણની તારીખથી લઈને લવાઈ ચુકાદોની તારીખ સુધીના સમયગાળા માટે આપવામાં આવી શકે તેવું વ્યાજ પણ સમાવવામાં આવશે; બીજું, કે અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) હેઠળ મધ્યસ્થીય લવાઈ ચુકાદો દ્વારા ચુકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ એ આપવામાં આવેલી રકમ છે, જેમાં વાદપ્રતંબિત અવધિનું વ્યાજ પણ સમાવેશ પામે છે; ત્રીજું, કે એવી પરિસ્થિતિઓ હોઈ શકે કે જેમાં લવાઈ ચુકાદો માત્ર વ્યાજ માટે જ આપવામાં આવે, કારણ કે દાવો માત્ર વ્યાજ અંગેનો જ હોય, અને આવા પ્રસંગે દર વર્ષે ૧૮% વ્યાજ આપમેળે તે લવાઈ

ચુકાદો સાથે જોડાઈ જશે; ચોથું, કે જે વ્યવહારના આધારે દાવો કરવામાં આવ્યો છે અને જેના બદલામાં આ રીતે રકમ અપાય છે, તે લવાદી ચુકાદોમાં વિલીન થઈ જાય છે અને મૂળ રકમ તરીકે રહેતો નથી, જેથી ખંડ (બી) હેઠળનું વ્યાજ કુલ રકમ પર લાગુ પડશે; પાંચમું, કે દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૦૮ ની સુધારેલ કલમ ૩૪ની તુલના દર્શાવશે કે જ્યાં સુધી ખંડ (એ) માં ‘રકમ’ માટે ‘મૂળ રકમ’ શબ્દપ્રયોગ કરવામાં આવ્યો નથી અને ફરી ખંડ (બી) માં ‘રકમ’ માટે ‘મૂળ રકમ’ શબ્દપ્રયોગ કરવામાં આવ્યો નથી, ત્યાં સુધી ‘રકમ’ શબ્દનો અર્થ મૂળ રકમ અને વ્યાજના એકત્રિત જથ્થા તરીકે સમજવો પડશે; છઠ્ઠું, કે જો જજમેન્ટ ડેબ્ટર કુલ રકમ પરના વ્યાજની ચુકવણીમાં વિલંબ કરે તો સમગ્ર વાણિજ્યિક વ્યવહારો પર ગંભીર અસર થશે, કારણ કે વ્યાજના તે તત્ત્વ પર જજમેન્ટ ડેબ્ટરને થતો લાભ દાવેદારને થતું નુકસાન છે, જેના માટે તેની પાસે કોઈ ઉપાય નથી; સાતમું, એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) નો નિર્ણય ભૂલથી કરવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે તે ચુકાદો, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, આ આધારોએ અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ના વિરોધમાં છે કે મૂળભૂત દાવાઓ પર વ્યાજ લાગુ પડશે નહીં એવું કહેવું ભ્રામક નામકરણ ઠરે, કારણ કે તેની કોઈ નોંધ સંબંધિત જોગવાઈમાં જોવા મળતી નથી; અને અંતમાં, ૧૮% વ્યાજ સ્વયં પ્રભાવથી જ લાગુ પડશે, જો સુધી લવાદી ચુકાદો દ્વારા જ તેને રોકવામાં ન આવ્યું હોય.

૮. બીજી તરફ, શ્રી એલ. નાગેશ્વરા રાવ, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ તથા ભારતના

વધારાના સોલિસિટર જનરલે રજૂ કર્યું કે એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) માં કોઈપણ પ્રકારની કોઈ ખામી નહોતી અને તેથી વર્તમાન સંદર્ભ આવશ્યક નહોતો. વધુમાં, વિદ્વાન વધારાના સોલિસિટર જનરલે રજૂ કર્યું કે ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) માં આવેલ “રકમ” શબ્દનો અર્થ એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) માં ઠરાવ્યા મુજબ “મૂળ રકમ” તરીકે વાંચવો જોઈએ.

ચર્ચા :

૯. પ્રારંભે, એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) ના પ્રકાશમાં સંદર્ભ આદેશની યોગ્યતા અંગે ચર્ચા કરવી આવશ્યક રહેશે. આ અદાલતે, એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) માં, બે મુખ્ય મુદ્દાઓ પર નિર્ધાર કરવો આવશ્યક હતો, એટલે કે— પ્રથમ, શું ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) મધ્યસ્થ અધિકરણને એવોર્ડની તારીખથી વ્યાજ પર વ્યાજ આપવાનો અધિકાર આપે છે; અને બીજું, શું મધ્યસ્થ અધિકરણ એવોર્ડની તારીખથી ભવિષ્યકાળનું વ્યાજ મંજૂર કરી શકે.

૧૦. એસ.એલ. અરોરા કેસમાં (ઉપરોક્ત), આ અદાલતે એ સ્પષ્ટ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે લવાઈ પંચને અનુનિર્ણય વ્યાજ મંજૂર કરવાની સત્તા માત્ર મૂળ રકમ પર જ વિસ્તરે છે કે પછી કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું થયાની તારીખથી

લઈને નિર્ણયની તારીખ સુધી ચૂકવવાપાત્ર હોવાનું નિર્ધારિત થયેલી મૂળ રકમ અને વ્યાજના કુલ જથ્થા પર પણ વિસ્તરે છે. ૧૯૯૬ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ની ઉપ-કલમ (૭) ના અવલોકન પરથી, આ અદાલતે નોંધ્યું હતું:

"૧૮. કલમ ૩૧(૭) માં ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજની ચૂકવણી અથવા વ્યાજ પર વ્યાજની ચૂકવણી અંગે કોઈ ઉદ્દેશ કરવામાં આવેલો નથી. તેમજ તે એ પણ જરૂરી બનાવતી નથી કે જે વ્યાજ એવોર્ડની તારીખ સુધી ઉપજે છે, તેને એવોર્ડ બાદના વ્યાજની ગણતરી માટે એવોર્ડની તારીખથી મૂળ રકમનો ભાગ ગણવામાં આવે. કલમ (એ) માં "જ્યાં અને જેટલા પ્રમાણમાં લવાઈ પંચનો એવોર્ડ નાણાંની ચૂકવણી માટે હોય" એવા શબ્દોનો ઉપયોગ અને "જે રકમ માટે એવોર્ડ આપવામાં આવે છે તેમાં લવાઈ પંચ સંપૂર્ણ અથવા નાણાંના કોઈ ભાગ પર વ્યાજ ... સમાવી શકે" એવા શબ્દોનો ઉપયોગ, તથા કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ની કલમ (બી) માં "લવાઈ પંચના એવોર્ડ દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ પર ... વ્યાજ લાગશે" એવા શબ્દોનો ઉપયોગ, સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે આ કલમમાં માત્ર સાદા વ્યાજના એવોર્ડનું જ પરિકલ્પન કરવામાં આવ્યું છે અને ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ અથવા વ્યાજ પર વ્યાજનું નહીં. "લવાઈ પંચના એવોર્ડ દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ" એ મૂળ દાવાઓ પર આપવામાં આવેલી રકમોના એવોર્ડનો સંદર્ભ આપે છે અને "એવોર્ડ દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ" પર આપવામાં આવેલા વ્યાજનો સંદર્ભ

આપતું નથી. કરારમાં વ્યાજ પર વ્યાજ અંગે કોઈ જોગવાઈ ન હોય ત્યારે, મધ્યસ્થ પંચોને, એવોર્ડ પહેલાંના સમયગાળા માટે હોય કે એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે, વ્યાજ પર વ્યાજ અથવા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ આપવાની સત્તા નથી."

(મૂળમાં ભાર મૂકેલ છે)

૧૧. એસ.એલ. અરોરા મામલા (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતે ઉજાગર કર્યું હતું કે ઠેકેદારોમાં વ્યાજ અને ખર્ચ સંબંધિત દાવાઓને સ્વતંત્ર દાવાના મથાળા હેઠળ વર્ગીકૃત કરીને તેમને મૂળભૂત વિવાદોના સ્તરે ઊંચા લાવવાની વૃત્તિ હતી. વધુમાં, એવું નોંધાયું હતું કે મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી સામાન્ય રીતે લાંબા ગાળાની મધ્યસ્થતા કાર્યવાહીઓ અથવા મધ્યસ્થતા પૂર્વ તથા મધ્યસ્થતા પછીની વાદ-વિવાદીય કાર્યવાહી વચ્ચે હસ્તક્ષેપ થવાને કારણે ઉચ્ચ લંબિત અવધિ ધરાવતી હોવાથી, અપાયેલ રકમ પર ચુકવવાપાત્ર વ્યાજ ઘણી વાર નોંધપાત્ર રકમ સુધી વધી જાય છે, અને ક્યારેક તો વાસ્તવમાં અપાયેલ રકમથી પણ વધુ થઈ જાય છે. ત્યારબાદ, એસ.એલ. અરોરા મામલા (ઉપરોક્ત) માં અદાલતે અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) હેઠળ પરિકલ્પિત ટ્રિબ્યુનલની સત્તાને સમજવા માટે વ્યાજના એવોર્ડ અંગેની કાનૂની સ્થિતિ નિર્ધારિત કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો.

૧૨. હાલનો આ સંદર્ભ આ અદાલતને મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) અને શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના પૂર્વ નિર્ણયો ના પ્રકાશમાં, એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) માં આપેલા નિર્ણયનું પુનર્વિચાર કરવા આવશ્યક બનાવે છે. ફરીથી ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે કે તા. ૧૩/૦૩/૨૦૧૨ ના સંદર્ભ આદેશમાં અપીલકર્તાઓની આ દલીલનો નોંધ લેવાયો છે કે એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) એ આ રીતે ધારણ કરીને કે મૂળ રકમ પર એવોર્ડની તારીખ સુધી આપવામાં આવેલ વ્યાજ મૂળ રકમનો ભાગ બની જાય છે, શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) અને મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) ને પેર ઇન્ક્યુરિયમ ગણાવામાં ભૂલ કરી હતી.

૧૩. હું ઉપરોક્ત નિર્ણયોની યોગ્યતા પર વિચાર કરું તે પહેલાં, "પેર ઇન્ક્યુરિયમ" ના સિદ્ધાંતનું વિસ્તૃત સ્પષ્ટીકરણ કરવું આવશ્યક રહેશે. લેટિન અભિવ્યક્તિ પેર ઇન્ક્યુરિયમનો શાબ્દિક અર્થ 'અસાવધાનીથી' એવો થાય છે. કોઈ નિર્ણયને પેર ઇન્ક્યુરિયમ ગણાવી શકાય જ્યારે અભિલેખ અદાલતે પોતાના જ કોઈ અગાઉના નિર્ણયની અવગણના કરીને કાર્યવાહી કરી હોય, અથવા કોઈ અધીનસ્ત અદાલતે નોંધપાત્ર અદાલતના કોઈ નિર્ણયની અવગણના કરીને કાર્યવાહી કરી હોય. આ અદાલત દ્વારા પેર ઇન્ક્યુરિયમરૂપે આપવામાં આવેલા ચુકાદાઓ અંગે, જો સંબંધિત કાયદાનો આ અદાલતે પોતાના નિર્ણયમાં યોગ્ય રીતે વિચાર કર્યો ન હોય, તો એવું કહી શકાય નહીં કે આ અદાલતે કોઈ નિર્ધારિત વિષય અંગે "કાયદો જાહેર કર્યો" છે. આ સંદર્ભે, હું સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિ.

સિન્થેટિક્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિમિટેડ, (૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૧૩૯ ના કેસનો ઉલ્લેખ કરું છું, જેમાં ન્યાયમૂર્તિ આર.એમ. સહાઈએ, પોતાના સમમતી અભિપ્રાયમાં, નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:

૪૦. 'ઇન્ક્યુરિયા' નો શાબ્દિક અર્થ 'બેદરકારી' થાય છે. વ્યવહારમાં 'પર ઇન્ક્યુરિયમ' નો અર્થ 'પર ઇમ્પોરેશિયમ' એવો થાય છે એવું જણાય છે. ઇંગ્લેન્ડની અદાલતોને 'સ્ટારે ડેસિસિસ' ના નિયમમાં શિથિલતા લાવવા માટે આ સિદ્ધાંતનો વિકાસ કર્યો છે. જો કોઈ નિર્ણય 'કોઈ કાયદા અથવા અન્ય બાધ્યકારી પ્રાધિકારની અજ્ઞાનતામાં' આપવામાં આવ્યો હોય, તો તેને 'કાયદામાં ઉદ્ભૂત કરી શકાય તેવો' માનવામાં આવતો નથી અને તેને ટાળવામાં આવે છે તથા અવગણવામાં આવે છે. ...

૧૪. તેથી, હું વિચારપૂર્વકના મતનો છું કે સમાન હકીકતો અને કાયદા પર આ અદાલતનો પૂર્વ નિર્ણય, ત્યારબાદના કેસમાં કાયદાના એ જ મુદ્દાઓ પર અદાલતને બંધનકારક બને છે. અપવાદરૂપ પરિસ્થિતિઓમાં, જ્યાં સ્પષ્ટ અસાવધાની અથવા બેદરકારીને કારણે કોઈ ચુકાદો તેની વિચારસરણી અને પ્રાપ્ત થયેલા પરિણામના વિરોધમાં જતી કોઈ સ્પષ્ટ વૈધાનિક જોગવાઈ અથવા અનિવાર્ય પ્રાધિકૃત નિર્ધારણનું ધ્યાન રાખવામાં નિષ્ફળ જાય, ત્યાં પેર ઇન્ક્યુરિયમનો સિદ્ધાંત લાગુ પડી શકે છે. ઉક્ત સિદ્ધાંતનું ધ્યાન ફ્યુઅર્સ્ટ ડે લૉ લૉસન લિ. વિ. જિંદાલ એક્સપોર્ટ્સ લિ., (૨૦૦૧) ૬ એસ.સી.સી. ૩૫૬ ના કેસમાં પણ દોરવામાં આવ્યું હતું.

૧૫. હવે હું ૧૩/૦૩/૨૦૧૨ના રોજના સંદર્ભ આદેશમાં ઉદ્દેખિત નિર્ણયોનું વિશ્લેષણ કરીશ, જેથી હાલના સંદર્ભની યોગ્યતા કે અન્યથા નક્કી કરી શકાય, અને પરિણામે ૧૯૯૬ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ હેઠળ વ્યાજ આપવાનો પંચાયત મંડળનો અધિકાર નક્કી કરી શકાય.

૧૬. સર્વોચ્ચ અદાલતે શ્રી સર્કલ્સ કેસમાં (ઉપરોક્ત), અગાઉના નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, પોતાના ચુકાદા દ્વારા, વ્યાજ પર વ્યાજ અમલમાં મૂકતો ચુકાદો આપવા માટે મધ્યસ્થતા પંચને મંજૂરી આપી હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે:

"૩૧. હવે પ્રશ્ન એવો ઊભો થાય છે જે 'વ્યાજ પર વ્યાજ' આપવાના પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે. અપીલકર્તાના મુજબ, તેમને એવી રકમ પર વ્યાજ ચૂકવવું પડે છે જેમાં વ્યાજ તથા મૂળ રકમ બંનેનો સમાવેશ થયેલો હતો અને તેથી, આ 'વ્યાજ પર વ્યાજ' ચૂકવવાની જવાબદારી સમાન બને છે. વર્તમાન સમયમાં આ પ્રશ્ન હવે અનિર્ણિત રહ્યો નથી. આ અદાલતે મેકડમોટ ઇન્ટરનેશનલ ઇન્ક. વિ. બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કો. લિ. અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧૮૧ માં આ પ્રશ્નનું નિરાકરણ કર્યું છે, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું (એસ.સી.સી. પૃ.૨૦૭, પરિચ્છેદ ૪૪):

૪૪. ...મધ્યસ્થે મૂળ રકમ તથા તેના ઉપરના વ્યાજની રકમ એવોર્ડની તારીખ સુધી અને ત્યારપછીના સમય માટે તેના ઉપર ભાવિ વ્યાજ ફાળવ્યું છે, જે વ્યાજ પર વ્યાજનો એવોર્ડ ગણાતો નથી, કારણ કે એવોર્ડની તારીખ સુધી મૂળ રકમ ઉપર ફાળવાયેલ વ્યાજ મૂળ રકમ બની જાય છે, જે કાયદેસર સ્વીકાર્ય છે.

આ પ્રશ્ન અંગે વડી અદાલતે પણ યોગ્ય રીતે આ અદાલતના ઑઈલ એન્ડ નેચરલ ગેસ કમિશન વિ./એમ.સી. કલેલેન્ડ એન્જિનિયર્સ એસ.એ. (૧૯૯૯) ૪ એસ.સી.સી. ૩૨૭ ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે. સ્થિતિ એવી હોવાથી, 'વ્યાજ પર વ્યાજ' ના આધાર પર વિચાર કરતાં વડી અદાલતની ઢિ-ન્યાયમુર્તિશ્રી ખંડપીઠના ચુકાદાને રદ કરવા માટે કોઈ આધાર શોધવામાં અમે અસમર્થ છીએ."

૧૭. નોંધવું અત્યંત મહત્વપૂર્ણ રહેશે કે આ અદાલતે શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) માં મેક્ડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) પર રાખેલો આધાર પૂર્વનિર્ણયોના સિદ્ધાંત સાથે સુસંગત નથી. મેક્ડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) ના અવલોકન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તે કેસનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત ટ્રિબ્યુનલને 'વ્યાજ પર વ્યાજ' અથવા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ ફટકારવાની સત્તા અંગેના પ્રશ્નને સ્પર્શતો નહોતો. 'વ્યાજ પર વ્યાજ' વિષયક નિર્દેશ ત્યાંના સામાવાળાની રજૂઆતોમાંથી માત્ર એક રજૂઆતમાં જ કરવામાં આવ્યો હતો. તે નિર્ણયનો નિષ્કર્ષાત્મક સિદ્ધાંત માત્ર એટલું જ નિર્ધારિત કરે છે કે અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ

(૭) હેઠળ પુરસ્કૃત થનાર વ્યાજના દર અંગે, એવોર્ડની રકમના ભાગ પર અથવા સંપૂર્ણ રકમ પર નિર્ણય કરવા માટે મધ્યસ્થને વિવેકાધિકાર છે. આ સંદર્ભે, અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"૧૫૪. એવોર્ડ પૂર્વ અવધિ માટે વ્યાજ, વાદપ્રતંબિત અવધિ દરમ્યાન વ્યાજ અને એવોર્ડ પછીની અવધિ માટે વ્યાજ આપવાની મધ્યસ્થની સત્તા વિવાદાસ્પદ નથી. કલમ ૩૧(૭)(એ) જોગવાઈ કરે છે કે મધ્યસ્થ અધિકરણ, તેને જે દર વાજબી જણાય તે દરે, સમગ્ર રકમ પર અથવા તેની કોઈ ભાગ રકમ પર, જે તારીખે કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું થયું તે તારીખથી લઈને એવોર્ડ કરવામાં આવે તે તારીખ સુધીની સમગ્ર અવધિ માટે અથવા તેની કોઈ ભાગ અવધિ માટે વ્યાજ આપી શકે છે, અર્થાત્ એવોર્ડ પૂર્વ અવધિ માટે. પરંતુ, પક્ષકારો વચ્ચે બાકી રહેલી રકમ પર વ્યાજના દર અંગે થયેલા કરારને આ બાબત આધિન છે. સમગ્ર રકમ પર કે તેના કોઈ ભાગ પર વ્યાજ ચૂકવવાનું રહેશે કે નહીં અથવા એવોર્ડ પૂર્વ અવધિ માટે વ્યાજ આપવું જોઈએ કે નહીં, તે પ્રશ્ન દરેક કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ પર નિર્ભર રહેશે. આ સંદર્ભમાં મધ્યસ્થ અધિકરણે પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ નીચે મુજબના મુદ્દાઓ અંગે કરવો પડશે, એટલે કે (૧) કયા દરે વ્યાજ આપવું જોઈએ; (૨) એવોર્ડની સંપૂર્ણ રકમ પર કે તેના કોઈ ભાગ પર વ્યાજ આપવું જોઈએ કે નહીં; અને (૩) એવોર્ડ પૂર્વ અવધિની સંપૂર્ણ અવધિ માટે કે તેની કોઈ ભાગ અવધિ માટે વ્યાજ આપવું જોઈએ કે નહીં.

૧૫૫. ૧૯૯૬ નો અધિનિયમ ૧૮% વ્યાજ આપવાની જોગવાઈ કરે છે. લવાઈએ પોતાની વિવેકબુદ્ધિ અનુસાર મૂળ રકમ પર તેમજ અંતરિમ અવધિ માટે ૧૦% વ્યાજ મંજૂર કર્યું છે. ચુકાદા દ્વારા મૂળ રકમ પર વ્યાજ આપવામાં આવ્યું હતું. તે પરનું વ્યાજ ચુકાદાની તારીખ સુધી તેમજ ભવિષ્યકાળ માટે વાર્ષિક ૧૮%ના દરે પણ આપવામાં આવ્યું હતું.

૧૫૬. જોકે, કેટલાક કેસોમાં, પક્ષકારો વચ્ચે સંપૂર્ણ ન્યાય કરવા હેતુસર આ અદાલતે અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ પોતાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો આશ્રય લીધો છે."

૧૮. મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) ના ઉપર ઉદ્ધૃત પરિચ્છેદોમાંથી પૂરતું સ્પષ્ટ થાય છે કે તે નિર્ણયમાં ન તો ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ આપવાના મુદ્દાનો કોઈ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે અને ન તો ચુકાદા પછીનું વ્યાજને મૂળ દાવા અને વિવાદલંબિત અવધિ દરમિયાનના વ્યાજના કુલ જથ્થા પર લાદવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે. આ અદાલતે માત્ર અપાયેલ વ્યાજદર અંગેની સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરવાની અને વધુમાં સંપૂર્ણ ન્યાય કરવા માટે ભારતના સંવિધાન, ૧૯૫૦ ના અનુચ્છેદ ૧૪૨ નો આશ્રય લઈ ઉક્ત વ્યાજદર બદલવાની આ અદાલતની સત્તા વિશે સ્પષ્ટતા કરવાની જ કોશિશ કરી હતી. તેથી, મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) ના પરિચ્છેદ ૧૫૪ થી ૧૫૬ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મધ્યસ્થી મંડળને 'વ્યાજ પર વ્યાજ' આપવાની સત્તા સંબંધિત સિદ્ધાંત પર કોઈ વિચારવિમર્શ કરવામાં આવ્યો ન હતો, પરંતુ ત્યાંના સામાવાળાઓ દ્વારા માત્ર દલીલ કરવામાં આવી હતી. તેમ

છતાં, ‘વ્યાજ પર વ્યાજ’ અથવા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ આપવાના મુદ્દા સંબંધિત પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવા માટે શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ દલીલ પર ભૂલવશ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.

૧૯. તેથી, આ અદાલતે એસ.એલ. અરોરા કેસમાં (ઉપરોક્ત) મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) તેમજ શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) માં નિર્ધારિત કરાયેલા તર્ક સાથે અસહમતિ વ્યક્ત કરી છે. આ અદાલતે ઉપરોક્ત નિર્ણયો પૈકીના સંબંધિત પરિચ્છેદોના અવલોકન પરથી એવું ધારણ કર્યું કે તેમાં કરાયેલ અવલોકનોને ‘વ્યાજ પર વ્યાજ’ અથવા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજના પ્રદાનના મુદ્દે પેર ઇન્ક્યુરિયમ તરીકે ગણવા જોઈએ. એમ અવલોકિત કરવામાં આવ્યું હતું કે:

"૨૮. ...પરંતુ મેકડમોટના નિર્ણયનું સાવધાનીપૂર્વકનું વાંચન દર્શાવે છે કે શ્રી સર્કલ્સમાં મેકડમોટમાંથી ઉદ્ભૂત કરાયેલો ભાગ, તેને મેકડમોટમાં પ્રતિપાદિત કાનૂન માની લઈએ તો પણ, આ અદાલતનો નિષ્કર્ષ અથવા ઉપસંહાર નથી, તેમજ તે કેસનો ચુકાદાનો આધાર પણ નથી, પરંતુ મેકડમોટમાં સામાવાળાની દલીલનો માત્ર ઉલ્લેખ છે.

૨૯. મેકડમોટ મામલામાં પરિચ્છેદ ૧ થી ૨૭ (એસ.સી.સી. અહેવાલના) માં તથ્યાત્મક પૃષ્ઠભૂમિ દર્શાવવામાં આવી છે. પરિચ્છેદ ૨૮ અને ૨૯ માં તેમાંના સામાવાળા બી.એસ.સી.એલ. તરફથી રજૂ થયેલ વિદ્વાન વકીલની દલીલો સમાવિષ્ટ છે. પરિચ્છેદ ૩૦ થી ૪૪ માં તેમાંના અપીલકર્તા મેકડમોટ તરફથી વિદ્વાન વકીલે, બી.એસ.સી.એલ. તરફથી

કરવામાં આવેલી રજૂઆતોના જવાબમાં, કરેલી દલીલો સમાવિષ્ટ છે. શ્રી સર્કલ્સમાં જે અવતરણ લેવામાં આવ્યું છે તે નિર્ણયના પરિણેદ જ્ઞ નો ભાગ છે, જેમાં વ્યાજના પ્રશ્ન અંગે મેકડમોટ તરફથી વિદ્વાન વકીલની અંતિમ રજૂઆત સમાવિષ્ટ છે. નિર્ણયમાં તર્કવિચાર પરિણેદ જ્ઞ થી શરૂ થાય છે. આ અદાલતે પરિણેદ જ્ઞ થી ૧૬૦ માં અનેક પ્રશ્નોનો ક્રમાનુસાર વિચાર કર્યો હતો. વ્યાજ સંબંધિત પ્રશ્નનો વિચાર પરિણેદ ૧૫૪ થી ૧૫૮ માં કરવામાં આવ્યો હતો, જેના સંબંધિત અંશો અમે ઉપર અવતૃત કર્યા છે. તેથી, શ્રી સર્કલ્સમાં કરવામાં આવેલું એ અવલોકન કે મેકડમોટમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે એવોર્ડની તારીખ સુધીની મૂળ રકમ પર અપાયેલું વ્યાજ મૂળ રકમનો ભાગ બની જાય છે અને તેથી ત્યારબાદના વ્યાજનો એવોર્ડ આપવો એ વ્યાજ પર વ્યાજ આપવાના સમાન નથી, તે અનજાણે થયેલી ભૂલપૂર્ણ માન્યતા કારણે પેર ઈનક્યુરિયમ છે."

૨૦. એસ.એલ. અરોરા કેસમાં (ઉપરોક્ત) વ્યક્ત કરાયેલા ઉપરોક્ત અભિપ્રાય સાથે હું સંમત છું. મેકડમોટ કેસનો (ઉપરોક્ત) નિર્ણય લાગુ પડી શકશે નહીં, કારણ કે તે એવોર્ડ બાદના દાવા પર ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ મંજૂર કરવાની બાબત સાથે સંબંધિત નથી. આ અદાલતે મેકડમોટ કેસમાં (ઉપરોક્ત) 'વ્યાજ પર વ્યાજ' અથવા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ આપવાની બાબતનો વિચાર કર્યો નહોતો. તેમાં માત્ર એટલું જ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે એવોર્ડની તારીખ સુધી મૂળ રકમ પર વ્યાજ મંજૂર થવું જોઈએ. તેથી, આ ખંડપીઠ દ્વારા વિચારાધીન પ્રશ્ન માટે મેકડમોટ કેસ

(ઉપરોક્ત) સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત પડે એવો છે.

૨૧. વધુમાં, શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયે મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયના અનુપાતાત્મક આધાર પર અવલંબન મૂક્યું નહોતું, પરંતુ માત્ર તેમાંના સામાવાળા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલને ‘વ્યાજ પર વ્યાજ’ અથવા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજના મુદ્દા પર નિર્ણય આપવા માટે પુનઃસ્થાપિત કરી હતી. તેથી, મારા વિચારી-વિમર્શિત મત મુજબ, મેકડમોટ કેસ (ઉપરોક્ત) પર આવી અજાણતાં થયેલી ભૂલપૂર્ણ નિર્ભરતાને કારણે, ‘વ્યાજ પર વ્યાજ’ અથવા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ ફાળવવાના સિદ્ધાંતના સંદર્ભમાં શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) ને પેર ઇનક્ચુરિયમ માનવામાં આવશે.

૨૨. આ તબક્કે, ઓ.એન.જી.સી. કેસ (ઉપરોક્ત) તેમજ સેન્ટ્રલ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લેવું આવશ્યક રહેશે. સંદર્ભ આદેશ મુજબ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આ નિર્ણયો એ પ્રસ્તાવને સમર્થન આપશે કે મધ્યસ્થતા પંચોને એવોર્ડની તારીખથી ‘વ્યાજ પર વ્યાજ’ આપવાનો અધિકાર છે.

૨૩. ઓએનજીસી કેસ (ઉપરોક્ત) ના અવલોકન કરતાં, મને જણાય છે કે આ અદાલતે મધ્યસ્થી મંડળોને વ્યાજ પર વ્યાજ આપવાનો અધિકાર માન્ય અને

સ્વીકાર્યો છે. આ અદાલતે આવા એવોર્ડને વિલંબિત ચુકવણી માટે આવશ્યક વળતરાત્મક ઉપાય તરીકે ગણ્યો છે અને આપવામાં આવેલ તેવી ‘રકમ’માં મૂળ રકમ સાથે આવા વ્યાજનો પણ સમાવેશ કર્યો છે. આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

૪. તેમાં કોઈ શંકા રહી શકતી નથી કે પંચોને સી.પી.સી. ની કલમ ૩૪ સમક્ષ વ્યાજ મંજૂર કરવાની સત્તા છે, જે અદાલતની સત્તા છે, મધ્યસ્થી અધિનિયમ, ૧૯૪૦ ની કલમ ૨૯ ના પરિપ્રેક્ષ્યમાં. સ્પષ્ટ છે કે વ્યાજ, મંજૂર કરાયેલા વ્યાજ પર નહીં પરંતુ કરવામાં આવેલા દાવા પર મંજૂર કરવામાં આવે છે. કાર્યવાહી દરમિયાન કરવામાં આવેલો દાવો બે મથાળાં હેઠળ છે – એક તો ઇન્વોઇસો અને ૧૦ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૧ ના પત્ર હેઠળ દાવો કરાયેલ રકમના બેલેન્સ તથા અપીલકર્તા દ્વારા પ્રમાણિત કરીને ચૂકવવામાં આવેલ રકમ વચ્ચેનો તફાવત, અને બીજું મોડેથી થયેલી ચુકવણી પરનું વ્યાજ. આ રીતે, મોડેથી થયેલી ચુકવણી પર વ્યાજનો દાવો પંચો સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવ્યો ત્યારે સુધીમાં નિશ્ચિત સ્વરૂપ ધારણ કરી ચૂક્યો હતો. તેથી, વ્યાજની રકમ પર વ્યાજ મંજૂર કરવાની પંચોની સત્તા, જેને અન્ય શબ્દોમાં મોડેથી થયેલી ચુકવણી બદલના નુકસાનવળતર અથવા વળતર પરનું વ્યાજ કહી શકાય, જે મૂળ રકમનો પણ ભાગ બની જાય છે. જો કાયદામાં આ જ યોગ્ય સ્થિતિ હોય, તો અમને એવું લાગતું નથી કે હાલના કેસમાં, જે બાબત સાથે અમે વ્યવહાર કરી રહ્યા છીએ તેના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, વ્યાજ અધિનિયમની કલમ ૩૦નું કોઈ

પ્રાસંગિક મહત્વ છે. તેથી, શ્રી દત્તા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ પ્રથમ દલીલ, ભલે રસપ્રદ હોય, સ્વીકારપાત્ર નથી અને તે નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨૪. જોકે, નોંધવું સંબંધિત રહેશે કે ઓએનજીસી કેસ (ઉપરોક્ત) તેમજ શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત), બંને મધ્યસ્થતા અધિનિયમ, ૧૯૪૦ (સંક્ષિપ્તમાં "અધિનિયમ, ૧૯૪૦") હેઠળના પંચનિર્ણયો સાથે સંબંધિત હતા. અધિનિયમ, ૧૯૪૦ માં વ્યાજ મંજૂર કરવાની મધ્યસ્થકર્તાની સત્તા અંગે કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈ ન હતી. વધુમાં, આ એક સ્થિર કાનૂની સ્થિતિ છે કે અધિનિયમ, ૧૯૪૦ હેઠળ આપવામાં આવેલા વ્યાજના લવાઈ ચુકાદો અંગે આ અદાલતના નિર્ણયો, અધિનિયમ, ૧૯૯૬ હેઠળ યોજાયેલી મધ્યસ્થતા પર લાગુ પડતા નથી. આ સંદર્ભમાં, હું આ અદાલતના સચીદ અહમદ એન્ડ કો. વિ./એસ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. એન્ડ અન્ય, (૨૦૦૯) ૧૨ એસસીસી ૨૬ ના નિર્ણય પર આધાર રાખું છું, જેમાં આ મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે:

૧૪. જૂના આર્બિટ્રેશન અધિનિયમ હેઠળના એવોર્ડ્સ અંગે, સંદર્ભ-પૂર્વ સમયગાળો અને કાર્યવાહી લંબિત હોય તે સમયગાળો વચ્ચે ભેદ કરતી આ અદાલતના નિર્ણયો, તથા તેમાં કરાયેલું એ અવલોકન કે પક્ષકારો વચ્ચેના કરારમાં વ્યાજ અંગે કોઈ પ્રતિબંધ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં આર્બિટ્રેટરને કાર્યવાહી લંબિત હોય તે સમયગાળા દરમિયાન વ્યાજ આપવાનો વિવેકાધિકાર છે, તે આર્બિટ્રેશન અને સમાધાન અધિનિયમ,

૧૯૯૬ દ્વારા શાસિત આબિટ્રેશન કાર્યવાહી પર લાગુ પડતા નથી.

૨૫. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ની જોગવાઈ અમલમાં આવ્યા બાદ, વ્યાજ ફાળવવા બાબતે મધ્યસ્થની સત્તા સાથે સંબંધિત હદ સુધી, રેફરન્સ-પૂર્વ સમયગાળા અને લંબિત કાર્યવાહી દરમિયાનના સમયગાળા વચ્ચેનો ભેદ દૂર કરવામાં આવ્યો છે, જે સ્થિતિ અધિનિયમ, ૧૯૪૦ હેઠળ હતી તેનાથી ભિન્ન છે. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ સાથે સંબંધિત બાબતોમાં, આ અદાલત માટે અધિનિયમ, ૧૯૪૦ હેઠળ મધ્યસ્થની વ્યાજ ફાળવવાની સત્તાનું અર્થઘટન કરતા નિર્ણયો પર આધાર રાખવો યોગ્ય ગણાશે નહીં. આ સ્થિતિનું વધુ પુનરોચ્ચાર શ્રી કમાચી અન્નમ કન્સ્ટ્રક્શન્સ વિ. ધ ડિવિઝનલ રેલ્વે મેનેજર (વર્ક્સ), પાલઘાટ અને અન્ય, (૨૦૧૦) ૮ એસ.સી.સી. ૭૬૭ માં પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

૨૬. વધુમાં, હું આ હકીકતની નોંધ લઉં છું કે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતનો આ અદાલતે એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) માં અમલ કર્યો હતો. તેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ઓએનજીસી કેસ (ઉપરોક્ત) અને શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) મધ્યસ્થતા અધિનિયમ, ૧૯૪૦ હેઠળના પુરસ્કારો સંબંધિત હોવાથી, તે અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના અર્થઘટન માટે કોઈ મદદરૂપ થઈ શકતા નથી. ઓએનજીસી કેસ (ઉપરોક્ત) અને શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) વર્તમાન કેસને લાગુ પડતા નથી તે દર્શાવતાં ઉપરોક્ત

તર્ક સાથે હું સહમત છું.

૨૭. અહિંના અપીલકર્તાઓએ જે અંતિમ કેસ પર આધાર મૂક્યો છે તે સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત) છે. આ અદાલતે સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત) માં, દીવાની કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૦૮ ની કલમ ૩૪ હેઠળ (સંક્ષેપમાં, "સંહિતા"), આ નિર્ધારિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે મૂળ રકમ પર વ્યાજ ચૂકવવાની ઋણગ્રાહકની જવાબદારીમાં, ન્યાયનિર્ણિત મૂળ રકમમાં વિલીન થયેલું વ્યાજ સામેલ થશે કે નહીં. ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં સંહિતાની કલમ ૩૪ હેઠળ ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ વસૂલ કરવાની વ્યાપ્તિ અંગે ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. અદાલતે ૧૯૫૬ના સંહિતા સુધારા અનુસંધાને 'ન્યાયનિર્ણિત મૂળ રકમ' અને 'આવી મૂળ રકમ' જેવા શબ્દપ્રયોગોને અપાયેલ અર્થ નિર્ધારિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. વધુમાં, અદાલતે એ પણ નિર્ધારિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે આવી 'મૂળ રકમ'માં તેના પર ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારીનો સમાવેશ થશે કે નહીં. જોકે, ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની ઉપ-કલમ (૭) હેઠળ વ્યાજ પર વ્યાજ આપવાના પ્રશ્નનો ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં વિષયવસ્તુ તરીકે સમાવેશ થતો નહોતો.

૨૮. મારા સુવિચારિત મત મુજબ, અહીંના અપીલકર્તાઓ તેમની આ દલીલના સમર્થનમાં કે લવાઈ ટ્રિબ્યુનલને વ્યાજ પર વ્યાજ ફાળવવાની સત્તા હતી, સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત) પર આધાર રાખી શકતા નથી.

સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત) સંહિતાની કલમ ૩૪ સાથે સંબંધિત હતો, અને તેથી એવું કહી શકાય નહીં કે તે ૧૯૯૬ના અધિનિયમ હેઠળના કેસોમાં સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે. તેમ છતાં, જો ઉક્ત કેસમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંત ૧૯૯૬ના અધિનિયમ પર લાગુ પડે છે એવું માનવામાં આવે, તો તે માત્ર એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) દ્વારા સ્વીકૃત દૃષ્ટિકોણને જ સમર્થન આપે છે.

૨૯. અંતમાં, ભારતીય કાયદા આયોગના ૨૪૬મા અહેવાલમાં વ્યક્ત થયેલા મતોને ઉજાગર કરવું આવશ્યક રહેશે, જેમાં ૧૯૯૬ના અધિનિયમમાં સુધારાઓ સૂચવવામાં આવ્યા હતા. ઉક્ત અહેવાલના પાનું ૩૩ પર ‘આપવામાં આવેલી રકમો પર વ્યાજ’ના પ્રશ્ન અંગે, આયોગનું મત એવું હતું કે ૧૯૯૬ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ની પેટા કલમ (૭) માં વપરાયેલા શબ્દો વ્યાપક અર્થવાળા છે અને સંબંધિત જોગવાઈઓની યોજના એ દર્શાવે છે કે વ્યાજ પર વ્યાજ આપવું માત્ર મંજૂર જ નથી, પરંતુ તે સામાન્ય નિયમ પણ છે. આયોગનું વધુ એવું મત હતું કે એસ.એલ. અરોરા કેસમાં (ઉપરોક્ત) આપવામાં આવેલ નિર્ણય, મૂળ મૂડીરકમ તેમજ એવોર્ડની તારીખ સુધી ઉપજેલા વ્યાજ — બંને પર ભવિષ્યકાળીન વ્યાજ આપવાના પ્રશ્ને, પુનર્વિચારને પાત્ર છે. અગાઉની ચર્ચાના પ્રકાશમાં, આયોગે અપનાવેલો ઉપરોક્ત અભિપ્રાય હું સ્વીકારતો નથી. મારા વિચારીને રચાયેલા મત અનુસાર, એસ.એલ. અરોરા કેસમાં (ઉપરોક્ત) આપવામાં આવેલ નિર્ણય, ‘વ્યાજ પર વ્યાજ’ આપવાના પ્રશ્ને, ૧૯૯૬ના

અધિનિયમની કલમ ૩૧ની પેટા કલમ (૭) ના અર્થઘટન બાબતે યોગ્ય અને સંપૂર્ણપણે નિશ્ચિતકારક છે. કાયદા આયોગે ઓએનજીસી કેસ (ઉપરોક્ત) તેમજ શ્રી સર્કલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) પર આધાર રાખવામાં ભૂલ કરી હતી, કારણ કે આ નિર્ણયો ૧૯૯૬ના અધિનિયમ હેઠળ યોજાયેલી હાલની લવાઈ કાર્યવાહી પર લાગુ પડતા નથી.

૩૦. તેથી, મારું વિચારીને બનેલું મત એવું છે કે, અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના વ્યાજ ઉપર વ્યાજ આપવાના પ્રશ્ન સંબંધિત અર્થઘટન અંગેની સ્થિતિ એસ.એલ. અરોરા કેસમાં (ઉપરોક્ત) યોગ્ય રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવી હોવાથી, વર્તમાન સંદર્ભ આવશ્યક ન હોઈ શકે. આ અદાલતનો શ્રી સર્કલ્સ કેસમાં (ઉપરોક્ત) થયેલો નિર્ણય, એસ.એલ. અરોરા કેસમાં (ઉપરોક્ત) જણાવ્યા મુજબ, અનાયાસ થયેલી ભૂલભરેલી ધારણા પર આધારિત રીતે આપવામાં આવ્યો હતો એમ યોગ્ય રીતે માનવામાં આવ્યું હતું. મેકડરમોટ કેસમાં (ઉપરોક્ત) 'વ્યાજ ઉપર વ્યાજ' અથવા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ આપવાના પ્રશ્નનો વિચાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. વધુમાં, ઓએનજીસી કેસમાં (ઉપરોક્ત) થયેલો નિર્ણય અધિનિયમ, ૧૯૪૦ સાથે સંબંધિત હતો, અને તેથી, કાયદાના સ્થિર સિદ્ધાંતના પ્રકાશમાં, તે અધિનિયમ, ૧૯૯૬ હેઠળના કેસોમાં લાગુ પડતો નથી. અંતે, સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા કેસમાં (ઉપરોક્ત) થયેલા નિર્ણયમાં અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના અર્થઘટન સંબંધિત મુદ્દાનો વિચાર કરવામાં આવ્યો નહોતો, તેમજ તેમાં

પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંત એસ.એલ. અરોરા કેસના નિર્ણયથી (ઉપરોક્ત) વિરુદ્ધ પણ નહોતો.

૩૧. તેમ છતાં, આ અદાલતની માનનીય બે-ન્યાયમુર્તિશ્રીની પીઠ પ્રત્યેના પૂર્ણ આદરવશ, હું અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) સંદર્ભે દેખાતો વિવાદ સ્પષ્ટ કરું છું. ઉક્ત જોગવાઈ નીચે મુજબ છે:

"૩૧. લવાઈ પંચના નિર્ણયનું સ્વરૂપ અને વિષયવસ્તુ.-

.....

(૭) (એ) પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમતિ ન કરવામાં આવી હોય તો, જ્યાં અને જેટલી હદ સુધી મધ્યસ્થ ચુકાદો નાણાંની ચુકવણી માટેનો હોય, ત્યાં મધ્યસ્થ ન્યાયાધિકરણ, જે રકમ માટે ચુકાદો આપવામાં આવે છે તે રકમમાં, તેને ચુકિતસંગત લાગે તેવા દરે, તે નાણાંની સંપૂર્ણ રકમ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ પર, દાવાનો કારણ ઉત્પન્ન થયેલી તારીખ અને ચુકાદો કરવામાં આવેલી તારીખ વચ્ચેના સમગ્ર સમયગાળા અથવા તેના કોઈપણ ભાગ માટે, વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે છે.

(બી) મધ્યસ્થતા પંચના નિર્ણય દ્વારા ચુકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ પર, જો નિર્ણયમાં અન્યથા નિર્દેશિત કરવામાં ન આવ્યું હોય, તો નિર્ણયની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધી દર વર્ષની અઢાર ટકા દરે વ્યાજ લાગુ પડશે."

૩૨. ઉક્ત કલમનું સાદું અવલોકન કરતાં, હું જણું છું કે પ્રથમ તબક્કામાં તે ફક્ત એવી લવાદી ફેંસલાને લાગુ પડે છે, જે નાણાંની ચુકવણી માટે હોય. લવાદી ન્યાયાધિકરણને વ્યાજ આપવાની સત્તા બે તબક્કામાં વહેંચવામાં આવી છે— પ્રથમ, કાર્યવાહીના કારણની તારીખથી લઈને જે તારીખે લવાદી ચુકાદો કરવામાં આવે તે તારીખ સુધી, અને દ્વિતીય, ફેંસલાની તારીખથી લઈને ચુકવણીની તારીખ સુધી. આ વર્ગીકરણની નોંધ આ અદાલતે સૈયદ અહમદ કેસમાં (ઉપરોક્ત) પણ લીધી હતી. ઉક્ત જોગવાઈમાં જ જે રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે તે મુજબ, હું આ તબક્કાઓને અલગ-અલગ રીતે વિચારીશ.

૩૩. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (એ) હેઠળ, હું માનું છું કે તે ઉપરોક્ત મુજબ પ્રથમ તબક્કામાં વ્યાજ લાદવાની લવાદની સત્તા સાથે સંબંધિત છે, એટલે કે, કાર્યવાહીના કારણની તારીખથી લવાદી ચુકાદાની તારીખ સુધી. ઉક્ત ખંડની શરૂઆત "પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમતિ ન હોય તો" એવા શબ્દોથી થાય છે, અને તેથી પેટા કલમના આરંભે જ વિધાનમંડળે ઉક્ત પેટા કલમના લાગુ પડવા પર મર્યાદા મૂકી છે. જો લવાદને સંબંધિત પક્ષકારો વચ્ચે કાર્યવાહીના કારણ ઉદ્ભવેલી તારીખથી લઈને ચુકાદો આપવામાં આવ્યો તેની તારીખ સુધી વ્યાજની ચુકવણી અંગે કોઈ કરાર હોય, તો ઉક્ત કરારની શરતો અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (એ) ઉપર પ્રબળ રહેશે. આ અદાલતે, શ્રી કમાક્ષી અમ્મન કન્સ્ટ્રક્શન્સના

પ્રકરણમાં (ઉપરોક્ત), નીચે મુજબ નોંધ્યું હતું:

૧૯. નવા અધિનિયમની કલમ ૩૭(૧)(સિક) માં "જ્યાં સુધી પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમતિ ન અપાઈ હોય" એવા શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને સ્પષ્ટ અને નિર્વિવાદ રીતે જણાવ્યું છે કે દાવાનો હક ઉત્પન્ન થયાની તારીખથી લઈને ચુકાદા-પંચ આપવાની તારીખ સુધીના વ્યાજના અનુદાન બાબતે મધ્યસ્થ કરારની શરતોને આધીન છે. તેથી, જ્યાં પક્ષકારોએ કોઈ વ્યાજ ચૂકવવાનું નહીં રહે એવી સંમતિ આપી હોય, ત્યાં દાવાનો હક ઉત્પન્ન થયાની તારીખથી લઈને ચુકાદા-પંચ આપવાની તારીખ સુધીના અવધિ માટે મધ્યસ્થ અધિકરણ વ્યાજ આપી શકતું નથી.

૩૪. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, "પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમત ન થયેલ હોય તો" આ વાક્યખંડનું સ્પષ્ટીકરણ એન.એસ. નાયક એન્ડ સન્સ વિ./એસ. સ્ટેટ ઓફ ગોવા, (૨૦૦૩) ૬ એસ.સી.સી. ૫૬ ના કેસમાં કરવામાં આવ્યું હતું. આ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે:

૧૪. ...વિવિધ કલમો, એટલે કે, ૧૭, ૨૧, ૨૩(૩), ૨૪(૧), ૨૫, ૨૬, ૨૯, ૩૧, ૮૫(૨)(એ) વગેરેમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલો શબ્દસમૂહ "જો પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમત ન કરવામાં આવ્યું હોય" એ દર્શાવે છે કે પક્ષકારોને અન્યથા સંમત થવા માટે ખુલ્લું છે. લવાઈ કાર્યવાહી દરમિયાન, પક્ષકારોને પોતાની પ્રક્રિયા નક્કી કરવાનો હક આપવામાં આવ્યો છે. તેથી, જો લવાઈ દ્વારા અનુસરવાની પ્રક્રિયા અંગે પક્ષકારો

વચ્ચે કરાર હોય, તો લવાદે તે ઉક્ત પ્રક્રિયાનું અનુસરણ કરવું આવશ્યક છે. તેનું કારણ એ છે કે લવાદની નિમણૂક પક્ષકારો વચ્ચેના કરારના આધારે કરવામાં આવે છે અને તેને કરાર અનુસાર કાર્ય કરવું આવશ્યક છે. જોકે, તેનો અર્થ એવો થતો નથી કે અપીલમાં પક્ષકારો એવો દાવો કરી શકે કે અપીલી પ્રક્રિયા તેમના કરાર મુજબ હોવી જોઈએ. ...

૩૫. જો આપેલ કરારની શરતો, જે મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી તરફકારોને લાગુ પડે છે, અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (એ) હેઠળ દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ તબક્કામાં ચુકવવાપાત્ર વ્યાજના પ્રશ્ન અંગે મૌન હોય, તો જ ઉક્ત ખંડની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે. ત્યારબાદ ઉક્ત ખંડ મધ્યસ્થ અધિકરણને તે રકમમાં વ્યાજનો સમાવેશ કરવાનો વિવેકાધિકાર આપે છે, જેના માટે લવાદી ચુકાદો કરવામાં આવ્યો હતો. આવા વ્યાજ લાદવાના સિદ્ધાંતો ઉક્ત ખંડમાં જ નિર્ધારિત છે. તેઓ નીચે મુજબ છે:

- (૧) વ્યાજ એવો દરે લાદવામાં આવશે, જે મધ્યસ્થી પંચને વાજબી જણાય;
- (૨) વ્યાજ રકમના સમગ્ર ભાગ પર અથવા તેના કોઈપણ ભાગ પર હોઈ શકે છે; અને
- (૩) વ્યાજ તે તારીખ, જેણે કાર્યવાહીના કારણનો ઉદ્ભવ થયો હોય, અને જે તારીખે ચુકાદો આપવામાં આવે છે તે વચ્ચેના સમગ્ર સમયગાળા માટે અથવા તેના કોઈપણ ભાગ માટે હોઈ શકે છે.

૩૬. હું નોંધ લઉં છું કે મધ્યસ્થી અધિપ્રાધિકરણને માત્ર વ્યાજ લાદવાની જ નહીં, પરંતુ વાદકારણ ઉદ્ભવવાની તારીખથી એવોર્ડએવોર્ડની તારીખ સુધી કેટલા દરે વ્યાજ લાદી શકાય તે નક્કી કરવાની પણ વિવેકાધીન સત્તા આપવામાં આવી છે. મધ્યસ્થી અધિપ્રાધિકરણને એ નક્કી કરવાની વિવેકાધીનતા છે કે આવું વ્યાજ ફાળવેલ સંપૂર્ણ રકમ પર લાદવામાં આવશે કે તેની કોઈ ભાગરૂપ રકમ પર, અને વધુમાં તે પણ કે વાદકારણ ઉદ્ભવવાની તારીખથી એવોર્ડએવોર્ડની તારીખ સુધીની સમગ્ર અવધિ માટે તે લાદવામાં આવશે કે તેની કોઈ ભાગ અવધિ માટે. તેમ છતાં, આવી વિવેકાધીનતા અપરિમિત નથી અને તે અધિપ્રાધિકરણની માત્ર મનમાની ઈચ્છાઓ અને કલ્પનાઓના આધારે વાપરી શકાય તેવી નથી. જસ્ટિસ જી.પી. સિંહના પ્રિન્સિપલ્સ ઓફ સ્ટેચ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશન, તેરમી આવૃત્તિ, ૨૦૧૨, પૃષ્ઠ ૪૮૨ પર, નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

અધિનિયમમાં તેવા આધાર અંગે બહુ સૂચન ન હોય કે જેના પર વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવો છે, તો પણ તેનો અર્થ એવો થતો નથી કે તેનો ઉપયોગ સંબંધિત અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ અથવા સત્તાધિકારીની માત્ર મનગમતી ઈચ્છા પર નિર્ભર છે. લોર્ડ હેલ્સબરીના શબ્દોમાં કહીએ તો, તેનો ઉપયોગ 'વિવેક અને ન્યાયના નિયમો અનુસાર થવો જોઈએ, ખાનગી અભિપ્રાય અનુસાર નહીં; કાયદા અનુસાર અને મનમોજીપણા અનુસાર નહીં; તે મનસ્વી, અસ્પષ્ટ અને મનગમતું નહીં, પરંતુ કાયદેસર

અને નિયમિત હોવું જોઈએ'.

૩૭. આ નિષ્કર્ષે પહોંચી શકાય છે કે કલમ (એ) હેઠળ મધ્યસ્થી પંચ દ્વારા વ્યાજ મંજૂર કરવું કે નહીં તે અંગેનો વિવેકાધિકાર, અનિવાર્ય રીતે, દરેક કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ અનુસાર જ પ્રયોગમાં લેવો જોઈએ. ઉક્ત વિવેકાધિકાર કાયદાની જોગવાઈઓની મર્યાદાઓની અંદર અને કાયદાના શાસન અનુસાર હોવો આવશ્યક છે. વધુમાં, ઉક્ત કલમમાં જણાવાયું છે કે જો મધ્યસ્થી પંચ દ્વારા આવું વ્યાજ મંજૂર કરવામાં આવે, તો વ્યાજનો દર એવો હોવો જોઈએ જે ઉક્ત પંચને વાજબી જણાય. આ સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે વિવેકાધિકારનો પ્રયોગ હંમેશાં કાયદેસર રીતે જ થવો જોઈએ.

૩૮. આ તબક્કે, ૧૯૯૬ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (એ) માં વપરાયેલા "રકમ" અને "વ્યાજ" શબ્દોના અર્થનું વિચારણા કરવું સંબંધિત રહેશે. અધિનિયમોની વ્યાખ્યા અંગેનો આ સ્થિર સિદ્ધાંત છે કે, કોઈ અધિનિયમના શબ્દોની વ્યાખ્યા કરતી વખતે, તેઓ જે સંદર્ભમાં આવે છે તે ધ્યાનમાં લેવું આવશ્યક બને છે. સંદર્ભાધારિત વ્યાખ્યાના ઉક્ત સિદ્ધાંતના સમર્થનમાં, હું આ અદાલતના બંધારણીય પીઠના દર્શન સિંહ બલવંત સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, ૧૯૫૩ એસ.સી.આર. ૩૧૯ ના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરું છું, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

૧૦. ...અર્થઘટનનો આ એક મૂળભૂત નિયમ છે કે વિધાનમંડળ દ્વારા વપરાયેલી ભાષા જ વિધાનમંડળના આશયનું સાચું ભંડારસ્થાન છે, અને અધિનિયમમાં આવતાં શબ્દો અને શબ્દસમૂહોને સંદર્ભથી વિમુખ થઈને એકાંતમાં અથવા અલગ રીતે ન લઈ, પરંતુ તેમને સાથે વાંચીને અધિનિયમના સ્વયંના હેતુ અને ઉદ્દેશના પ્રકાશમાં અર્થઘટિત કરવા યોગ્ય છે.

૩૯. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ માં કોઈ વ્યાખ્યાના અભાવે, હું નોંધું છું કે "રકમ" શબ્દનો સામાન્ય બોલચાલમાં સીધો અર્થ નાણાં એવો થાય છે. વધુમાં, તે શબ્દનો શબ્દકોશીય અર્થ પણ વિચારણા માટે લઈ શકાય. વેબસ્ટર્સ થર્ડ ન્યૂ ઇન્ટરનેશનલ ડિક્શનરી, વોલ્યુમ ૩ માં "રકમ" નો અર્થ, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવ્યો છે:

રકમ: નાણાંની અનિર્ધારિત અથવા નિર્દિષ્ટ માત્રા.

બ્લેક્સ લૉ ડિક્શનરી, સાતમી આવૃત્તિ, ૧૯૯૯, માં "સમ" ની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે કરવામાં આવી છે:

સમ. ૧. નાણાંની એક રકમ.

પી. રમણાથ અચ્ચરનું એડવાન્સ લો લેક્સિકોન, ત્રીજી આવૃત્તિ, ૨૦૦૫, પુસ્તક ૪, માં "સમ" ની વ્યાખ્યા, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબ આપવામાં આવી છે:

સરવાળો. જ્યારે મૂલ્યોના સંદર્ભમાં ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, ત્યારે 'સરવાળો'નો અર્થ રકમની જોગવાઈ કરે છે.

કોર્પસ જ્યુરિસ સેકન્ડમ, ખંડ ૮૩, "રકમ" શબ્દની નીચે મુજબ વ્યાખ્યા કરે છે:

સરવાળો. 'સરવાળો' શબ્દનું અર્થઘટન પ્રસંગસંદર્ભ સાથે કરવું પડે છે, છતાં ડોલર અને સેન્ટ્સના સંદર્ભમાં તેનો ઉપયોગ કરવો યોગ્ય થાય એવું તેનો નિશ્ચિત અર્થ છે, અને જ્યાં સ્પષ્ટપણે ભિન્ન અર્થ પ્રગટ થતો ન હોય ત્યાં તેની પ્રયોગક્ષમતા નાણાં સુધી મર્યાદિત રહે છે; તથા શબ્દકોશીય અર્થમાં તેનો અર્થ નાણાં એવો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે, અને એવું કહેવામાં આવે છે કે આ જ તે અર્થ છે જેમાં આ શબ્દનો સૌથી સામાન્ય રીતે ઉપયોગ થાય છે.

૪૦. તેથી, હું આ નિષ્કર્ષે પહોંચું છું કે "રકમ" શબ્દનો તેનો સ્વાભાવિક અર્થ અને તેના સર્વાધિક સામાન્ય પ્રયોગ મુજબ અર્થ 'રકમ' થાય છે. "મની" શબ્દનો ઉપયોગ પણ અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) માં કરવામાં આવ્યો છે. તેથી, આ નિર્ધારિત જોગવાઈમાં વિધાનમંડળે "રકમ" અને "મની" શબ્દોનો પરસ્પર વિનિમયરૂપે ઉપયોગ કર્યો છે, એવો નિષ્કર્ષ નોંધવામાં મને કોઈ સંકોચ થતો નથી. આ પરિપ્રેક્ષ્યમાં, સંબંધિત કલમનો ફરી એકવાર ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે. ઉક્ત કલમમાં એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે જે "રકમ" માટે લવાઈ પંચનો એવોર્ડ આપવામાં આવ્યો હોય, તે પર વ્યાજ મંજૂર

કરી શકાય; અથવા તેને આ રીતે પણ વાંચી શકાય કે જે “મની” માટે લવાઈ પંચનો એવોર્ડ આપવામાં આવ્યો હોય, તે પર વ્યાજ મંજૂર કરી શકાય. જે “મની” માટે એવોર્ડ આપવામાં આવ્યો છે, તેનો આવશ્યક અર્થ એ થાય છે કે પક્ષકારોના દાવાઓના આધાર પર લવાઈ પંચ દ્વારા જે રકમનો નિર્ધાર કરવામાં આવ્યો હોય અને જે એવોર્ડ મુજબ ચૂકવવાની હોય, તે રકમ. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, તે માત્ર એવી મંજૂર કરાયેલ મૂડી રકમને જ સૂચવે છે.

૪૧. ઉપરોક્ત કલમ હેઠળ ઉપયોગમાં લેવાયેલા “હિત” શબ્દનો અર્થ પણ સમજવો આવશ્યક રહેશે. ફરીથી, ૧૯૯૬ના અધિનિયમ હેઠળ તેની વ્યાખ્યા ઉપલબ્ધ ન હોવાથી, હું તેની સામાન્ય પ્રચલિત અર્થવ્યાખ્યા પર આધાર રાખીશ. આ માટે શબ્દકોશોના આધાર લેવામાં આવી શકે.

૪૨. વ્હાર્ટન્સ લો લેક્સિકોન, ફોર્ટીનથ એડિશન,માં “હિત” ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરવામાં આવી છે:

વ્યાજ. ૧. મૂળરકમ કહેવાતી અન્ય કોઈ રકમના ઋણ અથવા ઉપયોગ માટે નિશ્ચિત દરે ટકા મુજબ ચૂકવવામાં આવતી રકમ.

બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી, સેવનથ એડિશન, ૧૯૯૯, માં “હિત” ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરવામાં આવી છે:

હિત. ૧. લાભ અથવા નફો, ખાસ કરીને આર્થિક સ્વરૂપનો.

વેબ્સ્ટર્સ થર્ડ ન્યૂ ઇન્ટરનેશનલ ડિક્શનરી, વોલ્યુમ ૩ માં "ઇન્ટરેસ્ટ" નો અર્થ, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે:

વ્યાજ. ઉધાર લેવામાં આવેલા નાણાં માટે ચૂકવવામાં આવતી કિંમત, જે સામાન્ય રીતે ઉધાર લેવામાં આવેલી રકમના ટકા તરીકે વ્યક્ત કરવામાં આવે છે અને જે એક વર્ષમાં ચૂકવવાની હોય છે.

કોર્પસ જ્યુરિસ સેકન્ડમ, ખંડ ૪૭, "હિત" શબ્દનો અર્થ નીચે મુજબ સમજાવે છે:

વ્યાજ એ કાયદા દ્વારા માન્ય કરવામાં આવેલ, અથવા પક્ષકારો દ્વારા નિશ્ચિત કરવામાં આવેલ, નાણાંના ઉપયોગ અથવા તેના ચુકવવામાં વિલંબ માટે, અથવા તેની અટકાયત બદલ નુકસાનપૂર્તિ સ્વરૂપે આપાતું વળતર છે.

સ્ટ્રાઉડ્સ જ્યુડિશિયલ ડિક્શનરી, સાતમી આવૃત્તિ, ૨૦૦૮, ખંડ ૨, પૃ. ૧૩૮૫, માં "વ્યાજ" શબ્દની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ આપવામાં આવી છે:

વ્યાજ એ ઋણગ્રાહક દ્વારા ઋણદાતાને તેની રકમના ઉપયોગથી વંચિત રાખવા બદલ ચૂકવવામાં આવતું વળતર છે.

૪૩. તેથી, ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, "વ્યાજ" એવો પરતફેર અથવા વળતર ગણાશે, જે એક વ્યક્તિ દ્વારા બીજી વ્યક્તિની માલિકીની અથવા બીજી વ્યક્તિને દેવાની રકમનો ઉપયોગ કરવા અથવા તેને રોકી રાખવા બદલ

ચૂકવવાનો હોય છે. તેનો અર્થ એવો પણ સમજી શકાય કે ધિરાણ લીધેલી રકમના ઉપયોગ બદલ કોઈએ કરાર મુજબ ચૂકવવાની સ્વીકારેલી રકમ. તે રકમના ઉપયોગ બદલ અથવા તે બાકી પડ્યા પછી તેની માંગણી ન કરવા બદલ ચૂકવાતું પ્રતિફળ છે, અને તેથી એવું કહી શકાય કે તે નિર્ધારિત રકમના ઉપયોગ માટે અથવા તેની માંગણી મુલતવી રાખવા બદલનો એક ભાર છે. આ અર્થમાં, તે બીજી વ્યક્તિની માલિકીની રકમના ઉપયોગ બદલ અથવા ઉક્ત રકમ ચુકવપાત્ર બન્યા પછી તેના ચુકવવામાં થયેલા વિલંબ બદલ કાયદામાં માન્ય વળતર છે. આ સિદ્ધાંત સેન્ટ્રલ બેંક કેસમાં પણ (ઉપરોક્ત) નોંધવામાં આવ્યો છે.

૪૪. "વ્યાજ" શબ્દનો અર્થઘટન કરવા અંગ્રેજ અદાલતો જે અભિગમ અપનાવે છે તેનો નોંધ લેવો પ્રાસંગિક બની શકે. વેસ્ટમિન્સ્ટર બેંક લિ. વિ. રિચેસ, [૧૯૪૭] એ.સી. ૩૯૦ માં, હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સે નાણાંની ચુકવણી માટે "વ્યાજ" શબ્દ પર વિસ્તૃત ચર્ચા કરી હતી. લોર્ડ રાઈટ નોંધ્યું હતું કે:

વ્યાજનો સાર એવો છે કે તે એવી ચુકવણી છે જે એ કારણે દેવાની બને છે કે લેણદારે નિર્ધારિત તારીખે પોતાની રકમ મેળવી નહોતી. તેને અથવા તો તે નફાનું પ્રતિનિધિત્વ કરતું માનવામાં આવી શકે છે, જે નફો તે રકમનો ઉપયોગ તેના પાસે હોત તો તેણે કમાયો હોત, અથવા વિરોધાભાસરૂપે તે નુકસાનનું પ્રતિનિધિત્વ કરતું માનવામાં આવી શકે છે, જે તેણે એ ઉપયોગ ન મળવાને કારણે સહન કર્યું. સામાન્ય વિચાર એવો છે કે તે આ વંચિતતા બદલ વળતરને હકદાર છે. તે દષ્ટિકોણથી જોઈએ તો રકમ તેને

સ્પષ્ટ અથવા નિહિત કરાર હેઠળ કે કાયદા હેઠળ દેવાની હતી કે કાનૂનમાં અન્ય કોઈ કારણસર દેવાની હતી, તે ગૌણ જણાય છે.

૪૫. નિકોલસ પાઈક વિ./વિરુદ્ધ હર મેજેસ્ટીના રેવન્યુ એન્ડ કસ્ટમ્સ માટેના કમિશનર્સના કેસમાં, [૨૦૧૩] ચુકેઉટી ૦૨૨૫ (ટીસીસી), હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

૧૫. પ્રથમ, વ્યાજની ગણતરી મૂળભૂત દેવાના સંદર્ભે કરવામાં આવે છે. જેમ મેગેરી જે. એ યુરો હોટેલ (ઉપરોક્ત) માં પૃષ્ઠ ૧૦૮૪ બી-એફ પર જણાવ્યું હતું:—

મને એવું લાગે છે કે કેસોના અવલોકનથી એવો સિદ્ધાંત પ્રતિપાદિત થાય છે કે સામાન્ય નિયમ તરીકે, કોઈ ચુકવણીને વ્યાજ ગણાવવા માટે, અને તો વધુ જોરથી "નાણાં પરનું વ્યાજ" ગણાવવા માટે, બે આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ થવી જ જોઈએ. પ્રથમ, એવી નાણાંની કોઈ રકમ હોવી જોઈએ જેના સંદર્ભે જે ચુકવણીને વ્યાજ કહેવાય છે તેની નિશ્ચિતી થઈ શકે. ... દ્વિતીય, આવી નાણાંની રકમો તે વ્યક્તિને બાકી હોવી જોઈએ જે વ્યક્તિ કથિત વ્યાજ મેળવવા હકદાર છે ... હું, અલબત્ત, એવું કહતો નથી કે દરેક કેસમાં આ બે આવશ્યકતાઓ જ સંપૂર્ણ છે, અથવા એ અવશ્યપાલનિય છે. તેથી, જો એ બીને નાણાં ઉધાર આપે અને એવી શરત મૂકે કે વ્યાજ તેને નહીં પરંતુ એક્સને ચૂકવવું, તો આવી ચુકવણીઓને "નાણાં પરનું વ્યાજ" કેમ ન ગણવી જોઈએ તે હું સમજતો

નથી; તેમ છતાં, સામાન્ય કેસ માટે મારા મત પ્રમાણે આ પૂરતી છે.

.....

૨૦. છઠું, માત્ર એટલા કારણે કે વ્યાજ સ્વરૂપે કરવામાં આવેલ ચુકવણીને ભિન્ન સ્વરૂપની ચુકવણી સાથે એકત્રિત કરવામાં આવી હોય, તે વ્યાજરૂપ ચુકવણીનું સ્વરૂપભંગ થતું નથી. આ મુદ્દો શેવરોન પેટ્રોલિયમ ચુકે લિ. વિ./એસ. બીપી પેટ્રોલિયમ ડેવલપમેન્ટ લિ. [૧૯૮૧] એસટીસી ૬૮૯ ના પૃષ્ઠ ૬૯૪ જી-જે પર કરવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં મેગેરી વીસી દ્વારા આ મુજબ કહેવામાં આવ્યું હોવાનું નોંધાયેલ છે:-

"જો તેના સ્વભાવ મુજબ કોઈ રકમ "નાણાં ઉપરનું વ્યાજ" હોય, તો મારું માનવું છે કે કરારના પક્ષકારો તે રકમને કોઈ બીજી રકમ સાથે જોડીને એકમાત્ર અખંડ રકમના સ્વરૂપે ચુકવવાની જોગવાઈ કરે તો પણ તે પોતાનો તે સ્વભાવ જાળવી રાખે છે. બહારનું આવરણ અંદરની વસ્તુના સ્વભાવને છુપાવી શકે છે, પરંતુ તેને બદલી શકતું નથી ... જો કોઈ નાણાંની રકમનું સાચું સ્વરૂપ "નાણાં ઉપરનું વ્યાજ" હોય, તો તે રકમને, માત્ર એટલા કારણે કે કરારની શરતો અનુસાર તેને ચુકવપાત્ર બનાવતા પહેલાં કોઈ મોટી રકમમાં સમાવી દેવામાં આવી હોય, તેનો સ્વભાવ નષ્ટ થયેલો અથવા કશાંક ભિન્નમાં પરિવર્તિત થયેલો ગણાવી શકાય નહીં".

....."

૪૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી એવો અનુમાન કાઢી શકાય છે કે કોઈ રકમને "વ્યાજ" તરીકે સંદર્ભિત કરવા માટે, તે પ્રથમ દૃષ્ટિએ બે શરતો પૂર્ણ કરતી હોવી આવશ્યક છે—

(૧) વ્યાજની ચુકવણી નક્કી કરી શકાય તેવા સંદર્ભ માટે એક નાણાંની રકમ હોવી આવશ્યક છે.

(૨) સામાન્ય રીતે, નાણાંની રકમ વ્યાજ મેળવવા હકદાર વ્યક્તિને બાકી હોવી જોઈએ.

આ ઉપરાંત, એવું કહેવું અસંગત નથી કે માત્ર એ હકીકતથી કે વ્યાજની ચુકવણીને ભિન્ન સ્વરૂપની ચુકવણી સાથે એકત્રિત કરવામાં આવી હોય, તો પણ આ પ્રકારનું એકત્રીકરણ તે જે રકમ પર લાદવામાં આવે છે તે રકમથી વ્યાજના સ્વતંત્ર સ્વરૂપમાં કોઈ ફેરફાર લાવતું નથી.

૪૭. વધુમાં, આ અદાલતે ભાઈ જસપાલ સિંહ વિ./સિ.સી.ટી., (૨૦૧૧) ૧ એસ.સી.સી. ૩૯ ના કેસમાં અવલોકન કર્યું હતું કે:

૩૬. વ્યાજ સ્વભાવથી વળતરાત્મક છે અને જે આકારણીપાત્ર વ્યક્તિએ કોઈ કરની ચુકવણી જ્યારે જ્યારે તે બાકી અને ચૂકવવાપાત્ર બને ત્યારે અટકાવી રાખી હોય તેના પર તે લાદવામાં આવે છે. વ્યાજ વસૂલવામાં આવે છે રોકી રાખવામાં આવેલી કરની વાસ્તવિક રકમ અને નિયત તારીખે

કરની ચુકવણી કરવામાં થયેલા વિલંબની હદના આધારે. મૂળતઃ, તે વળતરાત્મક છે અને દંડથી ભિન્ન છે, કારણ કે દંડનો સ્વભાવ દંડાત્મક છે [જુઓ પ્રતિભા પ્રોસેસર્સ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૯૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧૦૧].

૪૮. તેથી, એવું નિષ્કર્ષ કાઢી શકાય છે કે "વ્યાજ" શબ્દ તે જેના પર લાદવામાં આવે છે તે મૂળ રકમથી ભિન્ન હોવાનું જણાય છે. વધુમાં, વ્યાજ લાદવાનું કારણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે તે ઉક્ત મૂળ રકમ રોકી રાખવા બદલ વળતર પૂરું પાડવાના હેતુસર છે અથવા, અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની ઉપ-કલમ (૭) ના ખંડ (એ) ના કિસ્સામાં, દાવા મુજબ અપાયેલી અને લવાદ અધિકરણ દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલી રકમ, કાર્યવાહી માટેનું કારણ ઉત્પન્ન થયેલી તારીખથી લઈને એવો એવોર્ડ આપવામાં આવેલ તારીખ સુધી રોકી રાખવા બદલ વળતર પૂરું પાડવાના હેતુસર છે. અન્ય શબ્દોમાં, વ્યાજ એ માટે લાદવામાં આવે છે કે લવાદી કાર્યવાહીનું શાસન કરતા સંબંધિત કરાર હેઠળ જે રકમ કાયદેસર રીતે એક પક્ષને સંબંધિત હોય છે, તે રકમ બીજા પક્ષ દ્વારા તે પ્રથમોક્ત પક્ષને ન અપાતા તેના બદલ વળતર મળી રહે.

૪૯. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ની કલમ ૩૧ની પેટા કલમ (એ) ની પેટા કલમ (૭) અંગે સ્પષ્ટતા કર્યા પછી, હવે હું ઉક્ત જોગવાઈની ખંડ (બી) નો વિચાર કરું છું. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, ખંડ (બી) એવોર્ડની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધીના

સમયગાળા માટે લાગુ પડે છે. ખંડ (બી) ની લાગુ પડતાને પણ વિધાનમંડળ દ્વારા મર્યાદિત કરવામાં આવી છે. ઉક્ત ખંડમાં "જ્યાં સુધી એવોર્ડ અન્યથા નિર્દેશ ન કરે" એવો વાક્યપ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે, જેનો અર્થ એવો થાય છે કે જો લવાઈ પંચ તેના એવોર્ડમાં, અધિનિયમ, ૧૯૯૬ની કલમ ૩૧ની પેટા કલમ (૭) દ્વારા કલ્પાયેલ આ બીજા તબક્કામાં વ્યાજ લાદવા અંગે કોઈ જોગવાઈ કરે, તો ખંડ (બી) લાગુ નહીં પડે. ઉક્ત એવોર્ડ દ્વારા લવાઈ પંચને એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે એવો વ્યાજ લાદવાની સત્તા છે, જે ખંડ (બી) હેઠળ નિર્ધારિત દર કરતાં વધુ અથવા ઓછો હોઈ શકે છે. એવોર્ડમાં એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હોય કે એવોર્ડ પછીના સમયગાળામાં કોઈ વ્યાજ લાદવામાં નહીં આવે, તો પણ ખંડ (બી) નો આશ્રય લઈ શકાય નહીં.

૫૦. જો મધ્યસ્થતા અવોર્ડમાં અવોર્ડ પછીનું કોઈ વ્યાજ ચુકવવાનું રહેશે કે નહીં તે પ્રશ્ન અંગે મૌન રાખવામાં આવ્યું હોય, તો માત્ર તેવી પરિસ્થિતિમાં જ ખંડ (બી) લાગુ કરી શકાય. ઉક્ત પરિસ્થિતિમાં, કાયદા મુજબ અવોર્ડ પર અવોર્ડની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધી પ્રતિવર્ષ ૧૮%ના દરે વ્યાજ લાગશે, તે ફરજિયાત ગણાશે. આપેલ ખંડમાં "શેલ" શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે; તેથી, જો તે લાગુ પડતો હોય, તો ખંડ (બી) મુજબ વ્યાજ લાદવું ફરજિયાત રહેશે.

૫૧. હિમાચલ પ્રદેશ હાઉસિંગ એન્ડ અર્બન ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિ. રણજિત

સિંહ રાણા, (૨૦૧૨) ૪ એસ.સી.સી. ૫૦૫ ના કેસની પણ નોંધ લેવી પ્રાસંગિક રહેશે. રણજિત સિંહ રાણા કેસમાં (ઉપરોક્ત), આ અદાલતે ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) હેઠળ “ચુકવણી” શબ્દનો અર્થ શું થાય છે તે અંગે વિચાર કર્યો હતો, જેથી એ નિર્ધારિત કરી શકાય કે એવોર્ડ પછીના વ્યાજની ચુકવણી કરવાની જવાબદારી ક્યારે સમાપ્ત થાય છે. એસ.એલ. અરોરા કેસ (ઉપરોક્ત) નો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, આ અદાલતે “ચુકવણી” શબ્દના શબ્દકોશીય અર્થની ચર્ચા કરી હતી. અદાલતે નીચે મુજબ સમજાવ્યું હતું:

૧૫. “ચુકવણી” શબ્દનો અર્થ ભિન્ન સંદર્ભોમાં ભિન્ન હોઈ શકે, પરંતુ કલમ ૩૭(૧)(બી) ના સંદર્ભમાં તેનો અર્થ એવોર્ડ હેઠળ ઊભી થયેલી જવાબદારીનો અંત આવવો એવો થાય છે. તે એવોર્ડની તૃપ્તિ દર્શાવે છે. એવોર્ડની રકમ અદાલતમાં જમા કરાવવી એ ડિક્લીધારકના જમા ખાતે કરવામાં આવેલી ચુકવણી સિવાય બીજું કશું નથી. આ દૃષ્ટિએ, અપીલકર્તાઓએ ૨૪-૫-૨૦૦૧ ના રોજ વડી અદાલત સમક્ષ એવોર્ડની રકમ જમા કરાવી દીધી ત્યારથી ૨૪-૫-૨૦૦૧ પછીના એવોર્ડોત્તર વ્યાજની જવાબદારી સમાપ્ત થઈ ગઈ હતી. તેથી, ૨૪-૫-૨૦૦૧ પછી ૧૮% પ્રતિ વર્ષના દરે વ્યાજ ચૂકવવાનો અપીલકર્તાઓને નિર્દેશ આપવામાં વડી અદાલત યોગ્ય નહોતી.

૫૨. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ની કલમખંડ (બી)

વધુમાં એવું પણ જણાવે છે કે ઉક્ત જોગવાઈ હેઠળ પરિકલ્પિત વ્યાજ, મધ્યસ્થતા એવોર્ડ દ્વારા ચુકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ પર લાગુ પડશે. ઉપરોક્ત ચર્ચામાં નોંધાયું મુજબ, કલમખંડ (એ) માં આવેલ "રકમ" શબ્દનો અર્થ માત્ર એટલો જ છે કે એવોર્ડ અનુસાર જે નાણાં ચુકવવા માટે નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યા હોય, અર્થાત્ મધ્યસ્થતા અધિકરણ દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલ નાણાં.

૫૩. કાનૂનનો આ એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે જો કોઈ અધિનિયમની એક જ જોગવાઈમાં એક જ શબ્દનો એકથી વધુ વખત ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય, તો વિધાનમંડળનો આશય તે શબ્દ જ્યાં જ્યાં પુનરાવર્તિત થયો હોય ત્યાં દરેક સ્થાને તેને સમાન અર્થ આપવાનો જ હોવો જોઈએ. એવી પૂર્વધારણા રહેશે કે ઉક્ત શબ્દનો ઉપયોગ આપેલ જોગવાઈમાં સર્વત્ર સમાન અર્થમાં કરવામાં આવ્યો છે. બેનિયન ઑન સ્ટેટ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશન, પાંચમી આવૃત્તિ, ૨૦૦૮, પૃષ્ઠ ૧૧૬૦ મુજબ:

એકસરખા શબ્દોને એકસરખો અર્થ આપવાનો. એવો અનુમાન રાખવામાં આવે છે કે કોઈ શબ્દ અથવા શબ્દસમૂહને એ જ દસ્તાવેજની અંદર જુદા જુદા અર્થ ધરાવતો માનવો નહીં, જો સુધી આ બાબત સ્પષ્ટ કરવામાં આવી ન હોય. તેથી, જ્યાં સંદર્ભથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કોઈ પરિભાષાને એક સ્થાને વિશિષ્ટ અર્થ છે, ત્યાં અન્યત્ર પણ તેને તે જ અર્થ ધરાવતી માનવામાં આવશે.

૫૪. આ સિદ્ધાંતના સમર્થનમાં, હું સેન્ટ્રલ બેંક કેસ (ઉપરોક્ત) નો ઉલ્લેખ કરું છું, જેમાં આ અદાલતની બંધારણીય પીઠે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

૪૨. ... સામાન્ય રીતે, એક જ અધિનિયમમાં અનેક સ્થળોએ વપરાયેલા કોઈ શબ્દ અથવા અભિવ્યક્તિને એ જ અર્થ આપવો જોઈએ, જેથી એક જ અધિનિયમના બે સ્થળોએ આવેલા એ જ શબ્દ અથવા અભિવ્યક્તિને અપાયેલા બે અર્થો વચ્ચે “પ્રત્યક્ષ અથડામણ” ટાળી શકાય. “સંસદે એક હાથથી આપેલું બીજાં હાથથી પાછું લઈ લીધું” એવું સહેલાઈથી અનુમાન કરવું ન જોઈએ (જુઓ, સ્ટેટ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશનના સિદ્ધાંતો, જસ્ટિસ જી.પી. સિંહ, ૭મું સંસ્કરણ, ૧૯૯૯, પૃષ્ઠ ૧૧૩). જે વ્યાખ્યા વ્યવસ્થાના કાર્યમાં અનિશ્ચિતતા, ઘર્ષણ અથવા ગૂંચવણ પેદા કરે એવી વ્યાખ્યા નામંજૂર કરવી જોઈએ (ઉપરોક્ત, પૃષ્ઠ ૧૧૯). કાયદામાં વપરાયેલા શબ્દો અને અભિવ્યક્તિઓનું અર્થઘટન હાથ ધરતાં એવી સ્થિતિ મળવી શક્ય છે કે વિષયવસ્તુ અથવા સંદર્ભને આધારે એ જ શબ્દ અથવા અભિવ્યક્તિનો ભિન્ન સ્થાનો પર કંઈક અલગ અર્થ થતો હોય. તેમ છતાં, આ એક અપવાદ છે, જેનો આશ્રય માત્ર ત્યારે જ લઈ શકાય જ્યારે વિષયવસ્તુ અથવા સંદર્ભમાં વિરુદ્ધતા સ્પષ્ટપણે પ્રતિપાદિત થતી હોય. સર્વોચ્ચ અદાલતનો સતત અભિપ્રાય એવો રહ્યો છે કે જ્યારે વિધાનમંડળે એ જ કલમ અથવા અધિનિયમના જુદા જુદા ભાગોમાં એ જ શબ્દ અથવા અભિવ્યક્તિનો ઉપયોગ કર્યો હોય, ત્યારે એવી અનુમાનધારણા રહે છે કે તે શબ્દનો સમગ્રમાં એકસરખા અર્થમાં જ ઉપયોગ થયો છે (ઉપરોક્ત,

પૃષ્ઠ ૨૬૩). નિયમનું વધુ યોગ્ય નિવેદન, હાઉસ ઓફ લોર્સ દ્વારા ફેરેલ વિ./એસ. એલેક્ઝાન્ડર, ઓલ ઇ.આર., પૃષ્ઠ ૭૩૬બીમાં જણાવ્યા મુજબ, એવું છે કે, “જ્યાં મસુદાકારે સમાન સંદર્ભોમાં એ જ શબ્દ અથવા વાક્યખંડનો ઉપયોગ કર્યો હોય, ત્યાં દરેક સ્થળે તેનો એ જ અર્થ અભિપ્રેત હતો એમ માનવું જોઈએ.” અદાલતે અર્થઘટનની પ્રક્રિયામાં પ્રવેશ કરવાનો આમંત્રણ સ્વીકાર્યા પછી, તેણે પોતાના માર્ગદર્શક દષ્ટિક્ષેત્ર પર શબ્દ અથવા અભિવ્યક્તિના સંદર્ભાનુસાર ઉપયોગની ઓળખ કરવી જોઈએ અને ત્યારબાદ અસંગતતા અને વિરુદ્ધતાના હિમખંડો સાથે અથડામણ ટાળી તેની દિશા નિર્ધારિત કરવી જોઈએ.

૫૫. એવું નિષ્કર્ષ કાઢી શકાય છે કે અર્થઘટનની એક સશક્ત રીતિ એવી છે કે સમાન કાયદાની સમાન કલમમાં આવેલ સમાન શબ્દને, વિપરીત સૂચવે તેવી કોઈ બાબત ન હોય તો, સમાન અર્થ આપવો જોઈએ. અર્થઘટનની આ રીતિનો એકમાત્ર અપવાદ, જેના દ્વારા ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતનું ખંડન થઈ શકે, તે એ છે કે જે પરિસ્થિતિમાં શબ્દોનો ઉપયોગ થયો છે તે સંદર્ભનો આશ્રય લેવો. જો સંદર્ભ એવી માંગણી કરતો હોય કે એમ કરવું જરૂરી બને, તો શબ્દને ભિન્ન અર્થમાં સમજવામાં આવી શકે. અહીંનો સંદર્ભ, એટલે કે અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (એ) અને ખંડ (બી) હેઠળનો સંદર્ભ, એકબીજાથી ભિન્ન જણાતો નથી. “સરવાળો” શબ્દનો ઉપયોગ બંને ખંડોમાં લવાઈ ચુકાદા મુજબ શું ચૂકવવાનું છે તે સંદર્ભમાં થયો છે.

૫૬. હું નિષ્કર્ષે પહોંચું તે પહેલાં, ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ લાદવાના મર્યાદિત મુદ્દા અંગે સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત) નો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે. ભારત્રસ્ત દેવાદારોને દમનકારી ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજદરોથી વસૂલવામાં આવતા બોજમાંથી રાહત આપવા માટે વિધાનમંડળની ભૂમિકાનું વર્ણન કરતાં, આ અદાલતે સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત) માં જણાવ્યું હતું કે, પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સ્વૈચ્છિક કરારના પરિણામ સ્વરૂપ હોય તો, અને જ્યાં સુધી તે અંગેનું સ્થાન કાયદેસર વિધાન દ્વારા અપહત ન કરવામાં આવ્યું હોય, ત્યાં સુધી આપું વ્યાજ લાદવાની પ્રથા માન્ય, કાયદેસર અને ન્યાયસંગત હતી. વધુમાં, આ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે વ્યાજને મૂડીકરણ કર્યા પછી જ તે મૂળ મૂડીરકમનો ભાગ ગણાશે. આ અદાલતે, સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા કેસ (ઉપરોક્ત) માં, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

૩૬. ...પક્ષકારોએ સ્વેચ્છાએ એવો વ્યવહાર કરવો, જે દસ્તાવેજો દ્વારા સાબિત થાય છે અને જેમાં યોગ્ય દરે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજની ચુકવણી માટે કરારશરત અથવા શરતનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હોય, તેમજ બાકી રહેલ અને અચૂકવાયેલ વ્યાજને મૂડીમાં ઉમેરવાનો અધિકાર ઋણદાતાને આપવામાં આવ્યો હોય જેથી અનુગામી અવધિ માટે મૂડીકરણ કરાયેલ રકમના વ્યાજના ઘટક પર સંમત દરે વ્યાજ વસૂલ કરી શકાય, તેમાં કશી ખામી નથી. એકવાર વ્યાજનું મૂડીકરણ થઈ જાય પછી તે વ્યાજ હોવાનો પોતાનો સ્વભાવ ગુમાવે છે અને મૂળધનનો ભાગ બની જાય છે, જેથી તે

દેવાદાર/ઋણગ્રાહક પર બંધનકારક બને છે.

૫૭. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતને સમર્થન આપવા માટે, જેમાં એવું જણાવાયું છે કે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ માત્ર સ્પષ્ટ વૈધાનિક જોગવાઈના પરિણામરૂપે જ માન્ય છે, હું યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. ટાટા કેમિકલ્સ લિ.ના કેસ, (૨૦૧૪) ૬ એસ.સી.સી. ૩૩૫, નો ઉલ્લેખ કરું છું, જેમાં આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

૩૮. કર અથવા માન્ય કર અથવા અગ્રિમ કર તરીકે ચૂકવવામાં આવેલી રકમના પરતફેરના કિસ્સામાં વ્યાજની ચૂકવણી માટે જોગવાઈ કરવી એ હવે આવકવેરા સંબંધિત કાયદેસરના વિધાન દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી એવી પદ્ધતિ છે કે જેના દ્વારા નિશ્ચિત સમયમર્યાદામાં યથાવિધિ ચૂકવવામાં આવેલી ઉપરોક્ત કરરકમ, અને તે સંબંધિત જોગવાઈઓ, કરાધાન કાયદામાં પૂરી પાડવામાં આવેલી વસૂલાતની ચંત્રણાનો ભાગ બને છે તે સુનિશ્ચિત થાય. નિર્ધારિત અને ચૂકવવાપાત્ર પરતફેર આકારણીધારકને મળવાપાત્ર એવું દેવાણ છે, જે રાજસ્વ વિભાગ દ્વારા ચૂકવવાનું બાકી હોય છે. સરકાર, રાજસ્વ વિભાગ દ્વારા વસૂલ કરાયેલ વધારાની રકમ/કરનાં પરતફેર પર વ્યાજની ચૂકવણી બાબતે કોઈ સ્પષ્ટ કાયદેસર જોગવાઈ ન હોવા છતાં, આવા નાણાંને અનુચિત રીતે પોતાના પાસે રાખવામાં આવેલા સમયગાળા માટે ઉપાર્જિત થયેલ વ્યાજ સહિત કપાતકારના કાયદેસર નાણાં પરત ચૂકવવાની પોતાની સ્પષ્ટ ફરજથી

હાથ ખંખેરી શકતી નથી. ...

૫૮. પાર્કસાઇડ લીઝિંગ લિ. વિ./સ્. સ્મિથ (ઇન્સ્પેક્ટર ઓફ ટેકસિસ) [૧૯૮૫] ૧ ડબ્લ્યુએલઆર ૩૧૦ માં આવેલા નિર્ણયનો પણ હું ઉદ્દેશ કરી શકું છું, જેમાં ચાન્સરી ડિવિઝને રોકડ દ્વારા અથવા ચેક દ્વારા આવકપ્રાપ્ત રકમ મેળવવામાં રહેલા ભેદ અંગે ચર્ચા કરતી વખતે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે બંને પૈકી કોઈપણ સ્થિતિમાં આવકપ્રાપ્ત રકમની વાસ્તવિક "પ્રાપ્તિ" જ એવી રકમોને પેયીના નિકાલ અને કબજામાં મૂકે છે. ઉક્ત નિર્ણયમાં ડી એન્ડ સી બિલ્ડર્સ લિ. વિ. રીસ [૧૯૬૬] ૨ ક્યૂ.બી. ૬૧૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં લોર્ડ કેનિંગે નીચે મુજબ નોંધ્યું હતું કે:

...ચેક, જ્યારે આપવામાં આવે છે, ત્યારે તે શરતી ચુકવણી છે. જ્યારે તેનું માન રાખીને ચૂકવવામાં આવે છે, ત્યારે તે વાસ્તવિક ચુકવણી બને છે. ...

અન્ય શબ્દોમાં, પાર્કસાઇડ લીઝિંગ લિ. નો કેસ (ઉપરોક્ત) એ એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે નાણાં ત્યારે જ "ચૂકવાયેલ" ગણાય જ્યારે પ્રાપ્તકર્તાને ઉક્ત નાણાંનો ઉપયોગ કરવાનો વિકલ્પ ઉપલબ્ધ હોય અને તે સ્વૈચ્છિક વિવેકનો ઉપયોગ કરી શકે.

૫૯. અધિનિયમ, ૧૯૮૬ ના હેતુઓ માટે, વ્યાજને મૂળ રકમમાં માત્ર ત્યારે જ સમાવેશ કરી શકાય જ્યારે ઉક્ત એકત્રિત રકમ તે પક્ષને ચૂકવવામાં આવે જેના

પક્ષે લવાદી ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હોય. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, વ્યાજની રકમ પર હકદાર એવા પક્ષના ભૌતિક અને વાસ્તવિક કબજામાં વ્યાજની રકમ આવી જાય ત્યાર બાદ જ એવું કહી શકાય કે વ્યાજની રકમ મૂળ રકમ સાથે વિલીન થઈ ગઈ છે. તેથી, વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં, અપીલકર્તાઓને મૂળ રકમ અને વાદચાલુ અવધિનું વ્યાજ એમ બંનેની એકત્રિત રકમ પર લવાદી ચુકાદા પછીનું વ્યાજ માંગવાનો હક પ્રાપ્ત થતો નથી, કારણ કે ઉક્ત એકત્રિત રકમ અહીંના અપીલકર્તાઓના વાસ્તવિક ભૌતિક કબજામાં નહોતી. વધુમાં, હું નોંધ લઉં છું કે અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) માં ન તો વ્યાજના ચક્રવૃદ્ધિકરણનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે અને ન તો વ્યાજ પર વ્યાજ આપવાનો.

૬૦. તેથી, મારા વિચારપૂર્વકના મત મુજબ, ૧૯૯૬ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ની ઉપ-કલમ (૭)ના ખંડ (બી) માં ઉપયોગમાં લેવાયેલો "રકમ" શબ્દ, એ જ જોગવાઈના ખંડ (એ) હેઠળ તે શબ્દને અપાયેલ અર્થ જ ધરાવશે. તેનો અર્થ મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી દરમિયાન પક્ષકારોના દાવાઓના આધારે લવાદી પંચ દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલ નાણાંરકમ એવો થશે. ઉપરથી પહેલેથી જ નોંધવામાં આવ્યું છે કે આ નાણાંરકમ ૧૯૯૬ના અધિનિયમની કલમ ૩૧ની ઉપ-કલમ (૭)ના ખંડ (એ) હેઠળ લવાદી પંચ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલ વ્યાજથી ભિન્ન રહેશે. તેથી, ખંડ (બી) હેઠળનું વ્યાજ પક્ષકારોના દાવાઓના આધારે લવાદી પંચ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલી નાણાંરકમ પર લાદવામાં આવશે, અને ઉક્ત નાણાંરકમમાં

વાદકારણ ઉત્પન્ન થયાની તારીખથી લઈને પારિતોષિકની તારીખ સુધીના સમયગાળામાં લાદવામાં આવેલ કોઈપણ વ્યાજનો સમાવેશ થઈ શકશે નહીં.

૬૧. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં, સંદર્ભનો જવાબ નીચે મુજબ આપવામાં આવે છે—

હું એસ.એલ. અરોરા પ્રકરણ (ઉપરોક્ત) સાથે કોઈ ખામી જોવા મળતી નથી, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો લવાદી એવોર્ડ એવોર્ડલવાદી ચુકાદા (એવોર્ડ) માંની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધીના વ્યાજ વિશે મૌન રાખવામાં આવ્યું હોય, તો જેના પક્ષે એવોર્ડ આપવામાં આવ્યું હોય તે વ્યક્તિ એવોર્ડમાં આપવામાં આવેલી મૂળ રકમ પર એવોર્ડની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધી દર વર્ષે ૧૮% વ્યાજ મેળવવા હકદાર રહેશે.

૬૨. ઉપરોક્તના દૃષ્ટિકોણથી, સંદર્ભ આદેશનો જવાબ આપતાં, સિવિલ અપીલ નં. ૩૧૪૮ ઓફ ૨૦૧૨, તેમજ તેની સાથે સંબંધિત તમામ બાબતો, નિર્ણય માટે આ સર્વોચ્ચ અદાલતની યોગ્ય બે-ન્યાયમુર્તિશ્રીની પીઠ સમક્ષ પાછી મોકલવામાં આવે છે.

એસ.એ. બોબડે, ન્યાયમુર્તિશ્રી.

૧. મને મારા લોર્ડશીપ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના ચુકાદાનું વાચન કરવાનો લાભ

મબ્લો છે. સ્ટેટ ઑફ હરિયાણા એન્ડ અધર્સ વિ. એસ.એલ. અરોરા એન્ડ કંપની, (૨૦૧૦) ૩ એસસીસી ૬૯૦ માં આ અદાલતે આપેલા નિષ્કર્ષો સાથે હું સંપૂર્ણપણે સંમત છું કે ઉત્તર પ્રદેશ કોઓપરેટિવ ફેડરેશન લિમિટેડ વિ. શ્રી સર્કલ્સ, (૨૦૦૯) ૧૦ એસસીસી ૩૭૪ નો આધાર મેકડમોટ ઇન્ટરનેશનલ આઈએનસી વિ. બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કો. લિ., (૨૦૦૬) ૧૧ એસસીસી ૧૮૧ ના નિર્ણય પર ખોટી રીતે રાખવામાં આવ્યો હતો અને એવો આધાર પૂર્વનિર્ણયના સિદ્ધાંતને અનુરૂપ ન હતો. મેકડમોટ કેસ એ પ્રશ્ન પર પ્રાધિકારરૂપ નથી કે લવાદકાર ચક્રવર્ત્તિ વ્યાજ ફાળવી શકે કે નહીં, તેમજ તે નિર્ણયથી આદેશોત્તર વ્યાજ મૂળ રકમ તથા વાદ લંબિત અવધિનું વ્યાજ એમ બંનેને ભેગી કરેલી કુલ રકમ પર લાદી શકાય તેવું માન્ય થતું નથી. “વ્યાજ પર વ્યાજ” ફાળવવા અંગે લવાદી પંચની સત્તા અંગે ત્યાં ચર્ચા કરવામાં આવી નહોતી. તેથી, આ અદાલતે સ્ટેટ ઑફ હરિયાણા એન્ડ અધર્સ વિ. એસ.એલ. અરોરા એન્ડ કંપની, (૨૦૧૦) ૩ એસસીસી ૬૯૦ નક્કી કરતી વખતે, મેકડમોટ કેસ તેમજ શ્રી સર્કલ્સ કેસને “વ્યાજ પર વ્યાજ” ફાળવવાના પ્રાધિકારરૂપે ગણવા યોગ્ય રીતે ઇનકાર કર્યો હતો અને ઠરાવ્યું હતું કે બંને ખોટી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા. વધુમાં, ઓએનજીસી વિ. એમ.સી. કલેલેન્ડ એન્જિનિયર્સ એસ.એ., (૧૯૯૯) ૪ એસસીસી ૩૨૭ તેમજ શ્રી સર્કલ્સ કેસના નિર્ણયો મધ્યસ્થતા અધિનિયમ, ૧૯૪૦ હેઠળના એવોર્ડ સંબંધિત છે, જેમાં લવાદકારની વ્યાજ આપવાની સત્તા વિષે કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈ ન હતી. તેવી જ રીતે, સેન્ટ્રલ બેંક ઑફ ઇન્ડિયા વિ. રવિન્દ્ર એન્ડ અધર્સ, (૨૦૦૨) ૧ એસસીસી ૩૬૭ નો કેસ દીવાની કાર્યવાહી

સંહિતા, ૧૯૦૮ ની કલમ ૩૪ હેઠળ ઊભો થયો હતો (આગળ “સીપીસી” તરીકે ઉલ્લેખિત), અને તેને મધ્યસ્થતા અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) હેઠળ વ્યાજના એવોર્ડ માટે પ્રાધિકારરૂપ ગણાવી શકાય નહીં (આગળ “અધિનિયમ” તરીકે ઉલ્લેખિત).

૨. એસ.એલ. અરોરાના કેસમાં કરાયેલા આ નિષ્કર્ષ સાથે સહમત થવું શક્ય નથી કે અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) એવું આવશ્યક કરતી નથી કે એવોર્ડની તારીખ સુધી સંચિત થતું વ્યાજ, એવોર્ડ પછીના વ્યાજની ગણતરી માટે, એવોર્ડની તારીખથી “રકમ” માં સમાવેશ કરવામાં આવે. મારા વિનમ્ર મત મુજબ, આ નિષ્કર્ષ અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) ની સ્પષ્ટ ભાષા સાથે સુસંગત જણાતો નથી.

૩. અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭), જે લવાઈ પંચને વ્યાજ આપવાની સત્તા સાથે સંબંધિત છે, નીચે મુજબ છે:

"પેટા કલમ (૭)

(એ) પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમતિ ન હોય, ત્યારે અને જેટલી હદ સુધી મધ્યસ્થીય ફેંસલો નાણાંની ચુકવણી માટે હોય, મધ્યસ્થીય ટ્રિબ્યુનલ ફેંસલાથી નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી રકમમાં, તેને ચુકિતપૂર્ણ જણાય તેવા દરે, સમગ્ર અથવા નાણાંના કોઈપણ ભાગ પર, દાવા માટેનું કારણ

ઊભું થયાની તારીખથી લઈને ફેંસલો કરવામાં આવે તેની તારીખ સુધીના સમગ્ર અથવા કોઈપણ સમયગાળા માટે, વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે છે.

(બી) મધ્યસ્થ ચુકાદા દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત કરાયેલ રકમ પર, જો સુધી ચુકાદામાં અન્યથા નિર્દેશિત ન કરવામાં આવ્યું હોય, ચુકાદાની તારીખથી ચૂકવણીની તારીખ સુધી દર વર્ષે અઢાર ટકા વ્યાજ લાગુ રહેશે."

૪. પેટા કલમ (૭) ની કલમ (એ) એ જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં નાણાંની ચુકવણી માટે એવોર્ડ આપવામાં આવે છે, ત્યાં પંચાટ અધિકરણ તે રકમમાં વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે છે, જેના માટે એવોર્ડ આપવામાં આવે છે. સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, આ જોગવાઈ નાણાંની ચુકવણી માટે એવોર્ડ આપતી વખતે પંચાટ અધિકરણને એવી સત્તા આપે છે કે તે સમગ્ર રકમ અથવા તેની કોઈપણ ભાગ પર અને દાવાનો હક ઉદ્ભવ્યો તે તારીખથી લઈને એવોર્ડ આપવામાં આવે તે તારીખ સુધીના સંપૂર્ણ પૂર્વ-એવોર્ડ અવધિના સમગ્ર સમયગાળા અથવા તેના કોઈપણ ભાગ માટે, જેના માટે એવોર્ડ આપવામાં આવે છે તેવી રકમમાં વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પેટા કલમ (૭)(એ) એ વિચાર કરે છે કે ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત કરાયેલ સંપૂર્ણ રકમ અથવા તેના કોઈ ભાગ પર પૂર્વ-એવોર્ડ અવધિ માટેના વ્યાજ સહિતનું એવોર્ડ પસાર થઈ શકે છે. આપવામાં આવેલી "રકમ" મુખ્ય રકમ તથા પંચાટ અધિકરણ યોગ્ય માને તેવું વ્યાજ હોઈ શકે. જો કોઈ વ્યાજ આપવામાં ન આવ્યું હોય, તો "રકમ" માં માત્ર મુખ્ય રકમનો જ સમાવેશ થાય છે. અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ની કલમ (એ) માં આવેલ મહત્વપૂર્ણ શબ્દો છે "જે રકમ માટે એવોર્ડ આપવામાં આવે છે

તે રકમ". સરળ અર્થઘટન કરતાં, આ અભિવ્યક્તિ તે કુલ રકમ અથવા જથ્થાને સૂચવે છે, જેના ચુકવણાં માટે એવોર્ડ આપવામાં આવે છે. સંસદે "રકમ" શબ્દ સાથે "મૂળ રકમ" જેવી કોઈ મર્યાદાત્મક વિશેષતા ઉમેરેલી નથી, અને તેથી અહીં "રકમ" શબ્દનો સરળ અર્થ "નક્કી કરેલી નાણાંની રકમ" એવો થાય છે. કલમ ૩૧(૭) માં, આ નિર્ધારિત નાણાંની રકમમાં દાવાનો હક ઉદ્ભવ્યો તે તારીખથી લઈને એવોર્ડની તારીખ સુધીનું વ્યાજ સમાવી શકાય છે.

૫. ઑક્સફર્ડ ડિક્શનરીમાં "સમ" શબ્દનો નીચે મુજબનો અર્થ આપવામાં આવ્યો છે:

રકમ, 'જો સંજ્ઞા હોય':- નાણાંની નિશ્ચિત માત્રા.

સરવાળો, 'જો ક્રિયાપદ હોય':- બે અથવા વધુ સંખ્યાઓ, રકમો અથવા વસ્તુઓના ઉમેરાથી થતી કુલ રકમ.

૬. બ્લેક્સ લો ડિક્શનરીમાં, "રકમ" શબ્દને નીચે મુજબનો અર્થ આપવામાં આવ્યો છે:-

સમ્. અંગ્રેજી કાયદામાં- એક સારાંશ અથવા સંક્ષેપ; એક સંકલન; એક સંગ્રહ. જૂના કાયદાશાસ્ત્રીય અનેક ગ્રંથોને "સમ્." કહેવામાં આવે છે. લોર્ડ હેલે આ શબ્દનો ઉપયોગ વિધાન કાયદાના સારાંશ માટે કર્યો છે. બરિલ. જે અર્થમાં આ શબ્દનો સર્વાધિક પ્રચલિત ઉપયોગ થાય છે તે "નાણાં"

છે; નાણાં અથવા ચલણની રકમ; અનિશ્ચિત કોઈપણ રકમ, નાણાંની રકમ, નાની રકમ, અથવા મોટી રકમ. યુ.એસ. વિ. વાન ઑકન, ૯૬ યુ.એસ. ૩૬૮, ૨૪ એલ.ઈડ. ૮૫૨; ડોનોવન વિ. જેનકિન્સ, ૫૨ મોન્ટ. ૧૨૪, ૧૫૫ પી. ૯૭૨, ૯૭૩.

૭. તેથી, જ્યારે સંજ્ઞા તરીકે તેનો ઉપયોગ થાય છે, જેમ કે આ જોગવાઈમાં તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોવાનું જણાય છે, ત્યારે "રકમ" શબ્દનો સરળ અર્થ માત્ર "નાણાંની એક રકમ" એવો થાય છે; તેમાં જે કંઈ પણ સમાવેશ થતો હોય — "મૂળરકમ" અને "વ્યાજ" અથવા એ બેમાંથી કોઈ એક. એકવાર "રકમ" શબ્દનો અર્થ સ્પષ્ટ થઈ જાય, ત્યારબાદ એ જ અર્થ અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) માં આવેલા એ શબ્દને આપવો જ પડે, જ્યાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે લવાઈ પંચના નિર્ણય દ્વારા ચુકવવા નિર્દેશિત કરવામાં આવેલી રકમ "વ્યાજ વહન કરશે" નિર્ણયની તારીખથી લઈને ચુકવણીની તારીખ સુધી, એટલે કે નિર્ણયપશ્ચાત અવધિ માટે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) દ્વારા એવો નિર્દેશ કરવામાં આવે છે કે નિર્ણય દ્વારા જે "રકમ" ચૂકવવા નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે, તે વ્યાજ સહિત હોય કે વ્યાજ વિના હોય, અન્યથા આદેશ ન કરવામાં આવ્યો હોય તો, તે નિર્ણયપશ્ચાત અવધિ માટે દર વર્ષે અઢાર ટકા દરે વ્યાજ વહન કરશે.

૮. આ રીતે, અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) પ્રથમ, ખંડ (એ)

દ્વારા એવી જોગવાઈ કરે છે કે લવાઈ પંચ નાણાંની ચૂકવણી માટેનો ચુકાદો કરતી વખતે, જે રકમ માટે ચુકાદો કરવામાં આવે છે તેમાં વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે છે અને આગળ, ખંડ (બી) દ્વારા એવી જોગવાઈ કરે છે કે ચુકાદા દ્વારા આ રીતે ચુકવવા નિર્દેશિત રકમ પર ચુકાદા પછીના ગાળામાં નિશ્ચિત દરે વ્યાજ લાગુ પડશે.

૯. આ જોગવાઈ ઘડવાનો હેતુ સ્પષ્ટ છે, અર્થાત્, એટલે કે, એવોર્ડ હેઠળ ફાળવાયેલ રકમનું વહેલું ચુકવણું પ્રોત્સાહિત કરવું અને સામાન્ય રીતે થતા તે વિલંબને નિરોત્સાહિત કરવો, જે અધિનિયમની કલમ ૩૬ મુજબ એવોર્ડનો અમલ અદાલતની ડિક્રી હોય તેમ કરવામાં આવે ત્યારે સાથે જોડાયેલો રહે છે.

૧૦. આ બાબતને આ દૃષ્ટિએ જોતા, તે સ્પષ્ટ છે કે અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (બી) હેઠળ મધ્યસ્થતા પંચના ચુકાદા દ્વારા ચુકવવા માટે નિર્દેશિત કરાયેલ રકમમાં વાદલંબિત વ્યાજનો સમાવેશ થાય છે.

૧૧. આ તબક્કે, સંસદ દ્વારા જ ઘડાયેલ અને ચુકાદા પર વ્યાજ, અર્થાત્ ચુકાદા પછીનું વ્યાજ, આપવાનો સમાન અધિકાર અદાલતને પ્રદાન કરતી સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪નો ઉદ્દેશ કરવો ઉપયોગી બની શકે. સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪ ઘડતી વખતે, સંસદે અદાલતને માત્ર અધિનિયમમાં નિર્ધારિત “રકમ”

પર નહીં, પરંતુ “નિર્ધારિત મુખ્ય રકમ પર” વ્યાજ આપવા આદેશ કરવાની સત્તા આપી હતી. અધિનિયમ, ૧૯૯૬ની કલમ ૩૧ (૭) માં સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪ની ભાષાથી કરવામાં આવેલો આ ભેદ મહત્વપૂર્ણ છે અને તે સંસદની મનશા દર્શાવે છે.

૧૨. સ્થાપિત કાયદો એવો છે કે જ્યાં સંસદ દ્વારા ભિન્ન ભાષાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં તેને ભિન્ન અસર કરવાનો આશય માનવામાં આવે છે. લવાદ અધિનિયમમાં “રકમ” શબ્દ પહેલાં “મુખ્ય” શબ્દનો ઉપયોગ કરીને તેને લાયકાતબદ્ધ કરવામાં આવેલ નથી, અને તે જ્ઞાતપૂર્વક કરવામાં આવ્યું છે. જો એવો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોત, તો “રકમ” શબ્દમાં “વ્યાજ” નો સમાવેશ થઈ શકે છે એવી દલીલ માટે કોઈ અવકાશ રહ્યો ન હોત. અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) માં સંસદે “રકમ” શબ્દનો જ્ઞાતપૂર્વક એવો ઉપયોગ કર્યો છે કે જે લવાદી પંચ દ્વારા ચુકવવા માટે આદેશિત થઈ શકે તેવી તમામ રકમોની કુલ એકંદર રકમનો સંદર્ભ આપે છે, અને માત્ર વ્યાજ વિના “મુખ્ય” રકમનો નહીં.

૧૩. આ રીતે, સ્પષ્ટ થાય છે કે અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના ખંડ (એ) દ્વારા, સંસદનો આશય એવો હતો કે નાણાંની ચુકવણી માટેનો એવોર્ડ વ્યાજને સમાવેશ કરતો હોઈ શકે, અને મૂળ રકમ તથા વ્યાજની કુલ રકમ (એગ્રીગેટ) પૂર્વ-એવોર્ડ અવધિ માટે મધ્યસ્થી પંચ દ્વારા ચુકવવા માટે નિર્દેશિત કરવામાં આવી શકે. ત્યારબાદ, અધિનિયમની કલમ ૩૧ ની પેટા કલમ (૭) ના

ખંડ (બી) દ્વારા, મધ્યસ્થી પંચ એવો નિર્દેશ આપી શકે કે આવા “જમા” પર ઉત્તર-એવોર્ડ અવધિ માટે વ્યાજ ચૂકવવામાં આવે; તે તબક્કે રકમ એવી કુલ રકમ હશે કે જે વ્યાજનું મૂળ રકમ સાથે વિલીનીકરણ થયા બાદ નિર્ધારિત થઈ હોય; અને આ બે ઘટકોએ પોતાની અલગ ઓળખ ગુમાવી દીધી હોય.

૧૪. વાસ્તવમાં આ એવો કેસ છે જેમાં પેટા કલમ ૭ ની ખંડ (એ) અને (બી) ની ભાષા એટલી સ્પષ્ટ અને અદ્વિઅર્થ છે કે કાયદાકીય જોગવાઈના અર્થઘટનનો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. ભાષા પોતે જ એ જોગવાઈ કરે છે કે જે રકમ માટે લવાઈ ચુકાદો કરવામાં આવે છે તેમાં લવાઈ ચુકાદોપૂર્વ સમયગાળા માટે વ્યાજનો સમાવેશ થઈ શકે છે અને લવાઈ ચુકાદોપશ્ચાત સમયગાળા માટે, આર્બિટ્રલ લવાઈ ચુકાદો દ્વારા ચૂકવવા નિર્દેશિત એવી રકમ પર પ્રતિ વર્ષ અઢાર ટકાની દર સુધી વ્યાજ આપવાનો લવાઈ ચુકાદો કરી શકાય છે.

આવી પરિસ્થિતિમાં ગંગા પ્રસાદ વર્મા (ડૉ.) વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર, ૧૯૯૫ સપિલ. (૧) એસ.સી.સી. ૧૯૨ પરા ૫ માં આપેલા નિર્ણયની યાદ આવે છે, જેમાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે, “જ્યાં અધિનિયમની ભાષા સ્પષ્ટ અને નિર્વિવાદ હોય, ત્યાં તેના પરિણામો જે કંઈ પણ હોય, અદાલતે તેને અમલમાં મૂકવી જ જોઈએ, કારણ કે તેવી સ્થિતિમાં કાનૂનની જોગવાઈના શબ્દો જ વિધાનમંડળના આશયને વ્યક્ત કરે છે.”

તે જ રીતે, કેશવજી રવજી એન્ડ કો. વિ. સી.આઈ.ટી., (૧૯૯૦) ૨ એસ.સી.સી. ૨૩૧ માં, આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયમુર્તિશ્રીની પીઠે શાબ્દિક અર્થઘટનના નિયમનું નીચે મુજબ સ્પષ્ટીકરણ કર્યું હતું (એસ.સી.સી. પૃ. ૨૪૨,

પરા ૧૧): "જો આશય વપરાયેલા શબ્દોમાં નથી, તો તે અન્ય ક્યાંય નથી. અર્થઘટનની જરૂરિયાત ત્યારે ઊભી થાય છે જ્યારે કાનૂનમાં વપરાયેલા શબ્દો, તેમના સ્વરૂપે, દ્વિઅર્થી હોય અને વિધાનમંડળના આશયને પ્રગટ કરતા ન હોય."

અમે પાકલા નારાયણ સ્વામી વિ. એમ્પરર, એ.આઈ.આર. ૧૯૩૯ પી.સી. ૪૭ માં પ્રિવી કાઉન્સિલના નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ, જેમાં લોર્ડ એટકિને અવલોકન કર્યું હતું કે, "જ્યારે શબ્દોનો અર્થ સ્પષ્ટ હોય, ત્યારે અદાલતોનું કર્તવ્ય અનુમાનિત મનસૂબાઓમાં પોતાને વ્યસ્ત રાખવાનું નથી." આ દષ્ટિકોણને તાજેતરમાં આ અદાલતે ટી.એન. સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ વિ. સેન્ટ્રલ ઇલેક્ટ્રિસિટી રેગ્યુલેટરી કમિશન, (૨૦૦૭) ૭ એસ.સી.સી. ૬૩૬ માં માન્ય રાખ્યો હતો.

વાસ્તવમાં, આ વિષય પરનો સ્થાપિત અભિપ્રાય એવો રહ્યો છે કે વ્યાખ્યાના પરિણામો અજીબ અથવા આશ્ચર્યજનક હોય તો પણ, અથવા અયોગ્ય, અન્યાયી અથવા દમનકારી હોય તો પણ, તેમને સ્વીકારવામાં આવે છે, લંડન બ્રિક કંપની લિ. વિ. રોબિન્સન, [૧૯૪૩] ૧ ઓલ ઈ.આર. ૨૩, પૃષ્ઠ ૨૬ (એચએલ). આઈ.આર.સી. વિ. હિંચી, [૧૯૬૦] ૧ ઓલ ઈ.આર. ૫૦૫, પૃષ્ઠો ૫૦૮, ૫૧૨ (એચએલ). એમ્પરર વિ. બેનોઆરિલાલ શર્મા, એ.આઈ.આર. ૧૯૪૫ પી.સી. ૪૮ (પૃષ્ઠ ૫૩) માં પ્રિવી કાઉન્સિલે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું: "વારંવાર, આ બોર્ડે આગ્રહ રાખ્યો છે કે અધિનિયમમાં પ્રણિત શબ્દોની વ્યાખ્યા કરતી વખતે, તેમાં સામેલ નીતિ સાથે અથવા વપરાયેલી

ભાષાને અમલમાં મૂકવાથી જે પરિણામો, હાનિકારક હોય કે અન્યથા, અનુસરતા હોય તે સાથે આપણો સંબંધ નથી."

નસીરુદ્દીન વિ. સીતા રામ અગરવાલ, (૨૦૦૩) ૨ એસ.સી.સી. ૫૭૭ (પરા ૩૭) ના કેસમાં, આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયમુર્તિશ્રીવાળી ખંડપીઠે સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે, કોઈ અધિનિયમનું અર્થઘટન કરવા માટે અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર એવો રીતે પ્રયોગમાં લઈ શકાતો નથી કે જેમાં શબ્દો ઉમેરવામાં આવે અથવા કાઢી નાખવામાં આવે અથવા જે જોગવાઈમાં નથી તેવી કોઈ બાબત તેમાં વાંચી લેવામાં આવે.

વાસ્તવમાં, મેક્સવેલ ઓન ધ ઇન્ટરપ્રિટેશન ઓફ સ્ટેટ્યુટ્સમાં જણાવાયું છે કે, "જ્યાં ભાષા સ્પષ્ટ હોય અને તેનો માત્ર એક જ અર્થ નીકળતો હોય, ત્યાં અર્થઘટનાનું કાર્ય ઉદ્ભવે છે એવું કહી શકાય તેમ જ નથી." "આ કેસમાંનો નિર્ણય," બોર્થ-વાય-ગેસ્ટના લોર્ડ મોરિસે એક આવકવેરા સંબંધિત કેસમાં કહ્યું હતું, "મળેલાં નિશ્ચિત તથ્યો પર નિશ્ચિત કાયદાકીય ભાષાનો પૂર્ણ અને નિષ્પક્ષ અમલ કરવાની માંગ કરે છે. એક નિષ્કર્ષ બીજાની સરખામણીમાં ઈચ્છનીય છે કે અનિચ્છનીય છે, એ બાબત નિર્ણય સુધી પહોંચવા માટે માર્ગદર્શક બની શકતી નથી." શોપ એન્ડ સ્ટોર ડેવલપમેન્ટ્સ લિમિટેડ વિ. આઈ.આર.સી. [૧૯૬૭] ૧ એ.સી. ૪૭૨, પૃષ્ઠ ૪૮૩ પર બોર્થ-વાય-ગેસ્ટના લોર્ડ મોરિસ મુજબ. પરંતુ આઈ.આર.સી. વિ. બેટ્સ [૧૯૬૫] ૧ ડબલ્યુ.એલ.આર. ૧૧૩૩, લોર્ડ ડેનિંગ એમ.આર. મુજબ, જેને એચ.એલ. દ્વારા [૧૯૬૭] ૨ ડબલ્યુ.એલ.આર. ૬૦ ખાતે સબ. નોમ. બેટ્સ વિ.

આઈ.આર.સી. તરીકે સમર્થન આપવામાં આવ્યું; લ્યુક વિ. આઈ.આર.સી. [૧૯૬૩] એ.સી. ૫૫૭, લોર્ડ રીડ મુજબ, તે પણ જોવું. જ્યાં વિધાનમંડળ દ્વારા સ્પષ્ટ અને નિર્વિવાદ ભાષાનો, જેનો માત્ર એક જ અર્થ થઈ શકે તેવી ભાષાનો ઉપયોગ કરીને, કોઈ બાબત અધિનિયમિત કરવામાં આવી હોય, ત્યાં તેનું અમલીકરણ કરવું જ પડે, પરિણામ ભલે કઠોર હોય, વિસ્મયજનક હોય કે સામાન્ય બુદ્ધિ વિરુદ્ધ હોય. કાર્ટલેજ વિ. ઈ. જોર્જિંગ એન્ડ સન્સ, લિમિટેડ [૧૯૬૩] એ.સી. ૭૫૮. સરખામણીરૂપે જુઓ, મિલર વિ. સેલોમન્સ [૧૮૫૩] ૭ એક્સ. ૪૭૫, પોલોક સી.બી. મુજબ; રે બ્રિટિશ ફાર્મર્સ', વગેરે, કો. (૧૮૭૮) ૪૮ એલ.જે.સી.એચ. ૫૬, જેસેલ એમ.આર. મુજબ; મેગોર એન્ડ સેન્ટ મેલન્સ આર.ડી.સી. વિ. ન્યૂપોર્ટ કોર્પોરેશન [૧૯૫૨] એ.સી. ૧૮૯. કોઈ અધિનિયમનું અર્થઘટન એ અદાલતને શું ન્યાયસંગત અને યોગ્ય લાગે છે તેવી કોઈ માન્યતાઓ પરથી એકત્ર કરવાનું નથી; ગિવન વિ. બર્નેલ (૧૮૪૦) ૭ સી.એલ. એન્ડ એફ. ૫૭૨, કોલરિજ જે. મુજબ. શબ્દોને, તેમના અર્થના વિરુદ્ધ જઈને, માત્ર એટલા માટે એવી રીતે અર્થઘટિત કરવાના નથી કે જેથી કેટલાક કેસોનો સમાવેશ થાય અથવા બાકાત રહે, કારણ કે તેઓનો સમાવેશ ન થવો જોઈએ અથવા બાકાત ન રહેવું જોઈએ તે માટે કોઈ સારો કારણ દેખાતો નથી. વ્હાઈટહેડ વિ. જેમ્સ સ્ટોટ લિમિટેડ [૧૯૪૯] ૧ કે.બી. ૩૫૮; ગેલાશિલ્સ ગેસ કો., લિમિટેડ વિ. ઓ'ડોનેલ [૧૯૪૯] એ.સી. ૨૭૫.

સસેક્સ પિયરેજ [૧૮૪૪] ૧૧ કલ એન્ડ એફ ૮૫, પૃષ્ઠ ૧૪૩, કેસમાં ટિન્ડલ, સી.જે. એ આ સિદ્ધાંતનો સાર નીચે મુજબ આપ્યો હતો: "જો

અધિનિયમના શબ્દો સ્વયંમાં ચોક્કસ અને નિર્વિવાદ હોય, તો તે શબ્દોને તેમના સ્વાભાવિક અને સામાન્ય અર્થમાં સમજાવવાથી વધુ કંઈ આવશ્યક રહેતું નથી. આવા કેસોમાં તે શબ્દો જ કાયદા બનાવનારના આશયને સર્વોત્તમ રીતે વ્યક્ત કરે છે." અર્થઘટનનો આ મૂળભૂત સિદ્ધાંત પ્રથમ વખત યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સની સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના ઐતિહાસિક નિર્ણય કેમિનેટી વિ. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ, ૨૪૨ યુ.એસ. ૪૭૦, ૪૮૫ (૧૯૧૭) માં પ્રતિપાદિત કર્યો હતો, જેમાં ન્યાયમૂર્તિ કે એ નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે, "જ્યાં ભાષા સ્પષ્ટ હોય અને એકથી વધુ અર્થ સ્વીકારતી ન હોય, ત્યાં અર્થઘટન કરવાની ફરજ ઊભી થતી નથી."

૧૫. પરિણામે, મારું એવું મત છે કે એસ.એલ. અરોરાના કેસમાં નિર્ણય ભૂલથી કરવામાં આવ્યો છે, કારણ કે તેમાં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે મધ્યસ્થતા પંચ દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ અને મૂળ દાવા અંગેના એવોર્ડનો ઉલ્લેખ, "એવોર્ડ હેઠળ ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ" પર આપવામાં આવેલ વિવાદલંબિત અવધિનું વ્યાજ સૂચવતું નથી, અને કરારમાં વ્યાજ ઉપર વ્યાજ અંગે કોઈ જોગવાઈના અભાવે, મધ્યસ્થતા પંચને એવોર્ડ પૂર્વ અવધિ માટે કે એવોર્ડ પછીની અવધિ માટે વ્યાજ ઉપર વ્યાજ અથવા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ આપવાનો અધિકાર નથી. સંસદને આ વિષય પર કાયદેસર જોગવાઈ બનાવવાનો નિર્વિવાદ અધિકાર છે અને એવી જોગવાઈ કરવાનો પણ અધિકાર છે કે મધ્યસ્થતા પંચ એવોર્ડ દ્વારા ચૂકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ પર વ્યાજ આપી શકે, અર્થાત્ એવી રકમ જેમાં નિર્ધારિત મૂળ રકમ તથા વ્યાજ બંનેનો સમાવેશ થાય, અને સંસદે

આ કાર્ય સ્પષ્ટ ભાષામાં કર્યું છે.

અભય મનોહર સપ્રે, ન્યાયમુર્તિશ્રી.

૧. મને માય લોર્ડ મુખ્ય ન્યાયમુર્તિશ્રીશ્રીના તથા મારા વિદ્વાન ભાઈ બોબડે જે.ના પાંડિત્યપૂર્ણ ચુકાદાઓ વાંચવાનો લાભ મળ્યો છે.

૨. અતિશય આદર સાથે, હું ભાઈ બોબડે ન્યાયમુર્તિશ્રી દ્વારા અપાયેલ તર્કસંગતિ અને અંતે ઉપસાવવામાં આવેલા નિષ્કર્ષ સાથે સંપૂર્ણ સહમતિ વ્યક્ત કરું છું. ભલે ભાઈ બોબડે ન્યાયમુર્તિશ્રી દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદામાં કહેવાનું જે કંઈ જરૂરી છે તેનું સર્વાંગી સમાવી લેવામાં આવ્યું છે, તેમ છતાં, વિવાદમાં રહેલા મુદ્દાને ધ્યાનમાં રાખીને અને તમામ વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલો દ્વારા અત્યંત કુશળતાપૂર્વક રજૂ કરાયેલા દલીલોને જોતા, જે પહેલેથી નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે તે ઉપરાંત, હું મારા સ્વતંત્ર કારણો નોંધવા ઇચ્છું છું.

૩. હકીકતોનું પુનરાવર્તન અનાવશ્યક છે. હાલના વિવાદમાં નિર્ધારણ માટે ઊભો થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે, "આર્બિટ્રેશન એન્ડ કોન્સીલેશન એક્ટ, ૧૯૯૬ (આગળ 'અધિનિયમ' તરીકે ઉલ્લેખિત) ની કલમ ૩૧(૭) હેઠળ મધ્યસ્થ અધિકરણ દ્વારા વ્યાજ મંજૂર કરવું, "વ્યાજ પર વ્યાજ" મંજૂર કરવાના સમકક્ષ બને છે કે કેમ"—

જ. ઉપરોક્ત પ્રશ્નનો જવાબ અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) ના સરળ અને સાદા વાંચનથી આપી શકાય છે, જે નીચે મુજબ છે:

૩૧(૭)(એ) જો પક્ષકારો દ્વારા ભિન્ન રીતે સંમતિ આપવામાં આવી ન હોય, તો જ્યાં અને જેટલી હદ સુધી મધ્યસ્થતા પંચનો એવોર્ડ રકમની ચુકવણી માટેનો હોય, ત્યાં મધ્યસ્થતા પંચ એવોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત રકમમાં, તેને ચુક્તિસંગત જણાય તેવા દરે, સમગ્ર રકમ અથવા તેની કોઈપણ ભાગરકમ પર, દાવાનો કારણઉદભવ થયાની તારીખથી લઈને એવોર્ડ કરવામાં આવે તેની તારીખ સુધીના સમગ્ર સમયગાળા અથવા તેના કોઈપણ ભાગ માટે, વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે છે.

(બી) મધ્યસ્થીય ચુકાદા દ્વારા ચુકવવાનો આદેશ આપવામાં આવેલી રકમ પર, જો તે ચુકાદામાં અન્યથા નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો ન હોય, તો ચુકાદાની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધી દરવર્ષે અઢાર ટકા દરે વ્યાજ લાગુ પડશે."

પ. અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(એ) પૂર્વ-એવોર્ડ વ્યાજ આપવાની બાબત સાથે સંબંધિત છે, જ્યારે અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)ની પેટા કલમ (બી) ચુકાદા પછીનું વ્યાજ આપવાની બાબત સાથે સંબંધિત છે. પૂર્વ-એવોર્ડ વ્યાજનો હેતુ એ છે કે મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી અનાવશ્યક વિલંબ વિના પૂર્ણ થાય. કાર્યવાહી

જેટલી લાંબી ચાલે, તેટલો વ્યાજ લાગુ પડતો સમયગાળો વધે. તેવી જ રીતે, ચુકાદા પછીનું વ્યાજનો હેતુ એવોર્ડના પાલનમાં ઝડપી ચુકવણી સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. પૂર્વ-એવોર્ડ વ્યાજ મધ્યસ્થતા પંચના વિવેકાધિકારે છે, જ્યારે પુરસ્કૃત રકમ પર ચુકાદા પછીનું વ્યાજ કાયદાની ફરજિયાત જોગવાઈ છે — ફક્ત એટલો જ ફરક છે કે મધ્યસ્થતા પંચ દ્વારા અપાતી વ્યાજદર કેટલી રહેશે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, જો મધ્યસ્થતા પંચે પોતાના વિવેકાધિકારથી એવોર્ડની તારીખથી ચુકવણીની તારીખ સુધી ચૂકવાપાત્ર ચુકાદા પછીનું વ્યાજ નિશ્ચિત દરે આપ્યું હોય, તો તે અમલમાં આવશે; નહીં તો પક્ષકારને અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)ની પેટા કલમ (બી)માં નિર્દિષ્ટ કાયદેસર દરે, એટલે કે ૧૮%, પુરસ્કૃત રકમ પર ચુકાદા પછીનું વ્યાજ દાવો કરવાનો અધિકાર રહેશે. તેથી, વ્યાજ આપવાના સમયગાળામાં તથા તેના અનુમિત હેતુમાં સ્પષ્ટ ભેદ છે.

૬. કલમ ૩૧(૭)(એ) માં "...લવાઈ પંચ ચુકાદો કરવામાં આવે છે તે રકમમાં વ્યાજનો સમાવેશ કરી શકે છે..." એવા શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. "રકમમાં સમાવેશ" એવા શબ્દો અત્યંત મહત્વના છે. તેનો અર્થ એવો થાય છે કે ચુકાદા પહેલાંનું વ્યાજ અપાયેલ "રકમ"થી સ્વતંત્ર નથી. જો લવાઈ પંચ ચુકાદો કરતી વખતે વ્યાજ આપવાનો નિર્ણય કરે, તો વ્યાજનો ઘટક અલગથી આપવામાં આવશે નહીં, પરંતુ તે ચુકાદાનો અભિન્ન ભાગ બની જશે. તેથી, એવો ચુકાદો "રકમ" અંગે કરવામાં આવે છે, જેમાં, જો વ્યાજ આપવામાં આવ્યું હોય,

તો તે "રકમ"માં વ્યાજનો ઘટક પણ સમાવેશ પામે છે.

૭. તેથી, એવોર્ડના હેતુઓ માટે, વ્યાજ સાથેની "રકમ" અને વ્યાજ વિના "રકમ" વચ્ચે કોઈ ભેદ નથી. એકવાર જે રકમ માટે એવોર્ડ આપવામાં આવે છે તેમાં વ્યાજ "રકમમાં સમાવેશ પામે" છે, ત્યારબાદ મૂળ રકમ અને વ્યાજનો ઘટક અલગ પાડી શકાય તેમ નથી અને એકબીજાથી સ્વતંત્ર રીતે જોઈ શકાય તેમ નથી. ત્યારપછી વ્યાજનો ઘટક "વ્યાજ" તરીકેનું પોતાનું સ્વરૂપ ગુમાવે છે અને જે રકમ માટે એવોર્ડ આપવામાં આવે છે તે "રકમ"નું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે.

૮. એવી પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ શકે છે કે જ્યાં મધ્યસ્થતા પંચ મૂળ દાવા બાબતે કોઈ રકમ અવાર્ડ ન કરે, પરંતુ માત્ર "વ્યાજ" જ અવાર્ડ કરે. ત્યારબાદ વ્યાજનો આ અવાર્ડ પોતે જ અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(એ) હેઠળ જે માટે અવાર્ડ કરવામાં આવે છે તે "રકમ" બની જાય છે. તેથી, અવાર્ડ પૂર્વ તબક્કામાં, વિધાન અવાર્ડ થયેલી રકમ અને તેમાં રહેલા વ્યાજના ઘટક વચ્ચે કોઈ ભેદ રાખવાનું ઈચ્છતું નથી.

૯. તેથી, હું એવું ધારણ કરવા પ્રબળ રીતે વલણ ધરાવું છું કે અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(એ) હેઠળ આપવામાં આવેલી રકમ, તે વ્યાજ સાથે હોય કે વ્યાજ વિના હોય, તે એવો "સરવાળો" બને છે જેના માટે લવાઈ નિર્ણય આપવામાં

આવ્યો છે.

૧૦. હવે એવોર્ડ પછીના વ્યાજ અંગે આવીએ તો, અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) (બી) માં "લવાઈ એવોર્ડ દ્વારા ચુકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ..." એવા શબ્દો વપરાયા છે. પેટા કલમ (બી) માં "લવાઈ એવોર્ડ" એવા શબ્દો વપરાયા છે, "લવાઈ પંચ" એવા નહીં. ઉપર નિર્ધારિત મુજબ, લવાઈ એવોર્ડ "રકમ" અંગે કરવામાં આવે છે, જેમાં વ્યાજનો પણ સમાવેશ થાય છે. તેથી, સ્વાભાવિક રીતે સ્પષ્ટ છે કે અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(બી) હેઠળ જે લાગુ પડે છે તે "લવાઈ એવોર્ડ દ્વારા ચુકવવા માટે નિર્દેશિત રકમ" છે, અને "વ્યાજ" નામે અથવા તેના હેઠળની કોઈ અન્ય રકમ તો બહુ દૂરની વાત. આવી પરિસ્થિતિમાં એવું કહી શકાય નહીં કે અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭)(બી) હેઠળ જે મંજૂર કરવામાં આવે છે તે "વ્યાજ પર વ્યાજ" છે. પેટા કલમ (બી) હેઠળનું વ્યાજ લવાઈ એવોર્ડ દ્વારા ચુકવવા માટે નિર્દેશિત "રકમ" પર મંજૂર કરવામાં આવે છે, જેમાં "રકમ" એ પેટા કલમ (એ) હેઠળ જે નિર્ધારિત થાય છે તે સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૧૧. તેથી, મારા મત મુજબ, અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે "વ્યાજ પર વ્યાજ મંજૂર કરવું" એવો પ્રશ્ન ઉદ્ભવતો નથી અને તેથી, વ્યાજ મંજૂર કરવા માટે કરારમાં કોઈ જોગવાઈ ન હોવા છતાં પણ મધ્યસ્થતા પંચને વ્યાજ મંજૂર કરવાની પૂરતી સત્તા છે.

૧૨. અધિનિયમની કલમ ૩૧ (૭) અંગે મારી ઉપરોક્ત વ્યાખ્યા, ન્યાયમૂર્તિ જી.પી. સિંહ દ્વારા સમજાવવામાં આવેલા વ્યાખ્યાના ત્રણ સુવર્ણ નિયમો પર આધારિત છે – સ્ટેટ્યુટની વ્યાખ્યા (૧૩મી આવૃત્તિ- ૨૦૧૨), જેમાં વિદ્વાન લેખકે જણાવ્યું છે કે કોઈપણ અધિનિયમની વ્યાખ્યા કરતાં વખતે, જોગવાઈની ભાષા જેવી છે તેવી જ વાંચવી જોઈએ અને વિધાનમંડળનો આશય મુખ્યત્વે જોગવાઈમાં વપરાયેલી ભાષામાંથી જ જાણી લેવો જોઈએ; તેનો અર્થ એ થાય છે કે શું કહેવામાં આવ્યું છે તેની સાથે સાથે શું કહેવામાં આવ્યું નથી તેની તરફ પણ ધ્યાન આપવું જોઈએ; બીજું, વિવિધ વ્યાખ્યાઓમાંથી પસંદગી કરતી વખતે "અદાલત એ જ વ્યાખ્યા સ્વીકારશે જે ન્યાયસંગત, ચુકિતસંગત અને સમજદાર હોય, તેના વિરોધી સ્વરૂપની નહીં"; અને ત્રીજું, જ્યારે અધિનિયમના શબ્દો સ્પષ્ટ, સાદા અથવા અસ્પષ્ટતાવિહોણા હોય, એટલે કે તેઓ ચુકિતસંગત રીતે માત્ર એક જ અર્થ સ્વીકારવા સક્ષમ હોય, ત્યારે તેના પરિણામની પરવા કર્યા વિના અદાલતો એ અર્થને અમલમાં મૂકવા બદ્ધ હોય છે (જુઓ પાનાં ૫૦, ૬૪ અને ૧૩૨). અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) ની વ્યાખ્યા કરતી વખતે મેં આ સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં રાખ્યા છે.

*The translation of this judgment has been provided by
M/s. Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.